

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Pavλίna Šmucerová

*První vlna palestinských uprchlíků z období od prosince roku 1947 do 14.
května 1948 byla zapříčiněna židovským terorem*

*Jewish Terror was the Underlying Cause of the First Wave of the Palestinian
Exodus between December 1947 and May 14, 1948*

Praha 2010

vedoucí práce: PhDr. Oldřich Tůma, PhD.

Děkuji svému vedoucímu práce PhDr. Oldřichu Tůmovi, PhD. za ochotu vést mou bakalářskou práci a odbornému konzultantovi Prof. Pavlu Baršovi, Ph.D. za cenné rady a trpělivost.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 13. prosince 2009

Pavčina Šmucerová

podpis

Šmucerová

První vlna palestinských uprchlíků z období od prosince roku 1947 do 14. května 1948 byla zapříčiněna židovským terorem.

Jewish terror was the underlying cause of the first wave of the Palestinian exodus between December 1947 and May 14, 1948.

Vedoucí práce: PhDr. Oldřich Tůma, PhD.

Vypracovala: Pavlína Šmucarová

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku palestinských uprchlíků v období první vlny jejich exodu z Palestiny, tj. mezi 1. prosincem 1947 a 14. květnem 1948.

Zaměříme se na odhalování příčin masového odchodu ze země a pokusíme se zodpovědět otázku, z jakého důvodu byla celá města v relativně krátkém časovém úseku vyliďněna.

My thesis focuses on Palestinian refugees and their mass flight out of the country between December 1, 1947 and May 14, 1948. We will look at the major causes of their flight and attempt to determine why whole towns and villages were so abruptly depopulated.

Klíčová slova / Key Words:

Benny Morris

Hagana / Hagannah

Irgun / Irgun

Izrael / Israel

Lechi / Lehi

Násilí / Violence

Palestinci / The Palestinians

Teror / Terror

Teroristické organizace / Terrorist Organisations

Uprchlíci / Refugees

Sionismus / Zionism

Židé / Jews

Obsah:

Úvod	5 – 11
-------------------	---------------

Proč právě tato oblast
Obecné nazírání na věc
Stěžejní autoři a jejich díla
Přehled kapitol
Metodologická poznámka

První kapitola: Terorismus a jiné druhy násilí	12 - 19
---	----------------

Základní členění terorismu
Problémy s typologizací tohoto jevu
Jongman Schmid a jeho typologizace
Caleb Carr a jeho Dějiny terorismu
Tillyho klasifikace dalších druhů násilí
„Naše“ definice terorismu

Druhá kapitola: Jednotliví aktéři násilí	20 - 22
---	----------------

Hagana
Irgun
Lechi

Třetí kapitola: Události v Palestině – prosinec 1947 – 14. květen 1948	23 – 31
---	----------------

Morrisův výzkum
Události v Haifě
Události v Jaffě
Události v Jeruzalémě
Události na venkově

Čtvrtá kapitola: Analýza	32 - 37
---------------------------------------	----------------

Náhled Noama Chomskyho
Náhled Simhy Flapana
Naše vlastní poznatky a závěry

Závěr	38 - 39
--------------------	----------------

Seznam použité literatury	40 - 43
--	----------------

Úvod

Arabsko-izraelský, palestinsko-izraelský, arabsko-sionistický nebo také arabsko-židovský konflikt trvá už skoro jedno století. Za tu dobu se nemohl stát jednou z nejožehavějších, nejsmutnějších a nejhůře řešitelných otázek planety, protože svou podstatou takovou od samého počátku byl. Konflikt s sebou na obou znepřátelených stranách nese velký emocionální náboj, který řešení vůbec neusnadňuje. Vnější síly, ať už to jsou státy, jednotliví státníci, mezinárodní či nadnárodní organizace, obvykle tuto emotivní složku neumí oddělit od reálních událostí. Budeme-li nemilosrdně generalizovat, můžeme říci, že západ se staví a i v minulosti většinou stavěl nekriticky vůči politice Izraele a více než shovívavě k jišuvu, prvních židovských přistěhovalců tvořící zárodky budoucího státu. Důvodů může být několikero. Zaprvé otřesné a neomluvitelné vybití židů za holokaustu a s tím související „černé svědomí Evropy“. Zadruhé lehce přejaté černobílé vidění světa a jeho rozdělení na to dobré a to špatné. Je až s podivem, jak lidé takové simplifikované vidění světa přijímají za své.

„Západní veřejné mínění zastírá územní povahu konfliktu příběhem o tom, jak jediná osvícená demokracie na Blízkém východě čelí útokům orientálního barbarství. Politický spor o území je tak oblékán do hávu civilizačního sporu vzájemně se vylučujících hodnot – svoboda, mírumilovnost a lidskost izraelských Židů zápasí s tyranií, násilím a nelidskostí islamistických Arabů. Jsou zde v sázce všelidské hodnoty, jež Izrael sdílí se Západem.“¹

Třetím důvodem proč my, v roli postkomunistických států a nynější zástupci západních hodnot, slepě podporujeme Izrael v boji proti Palestincům pramení právě ze čtyřicet let trvající totality, která nás naučila automaticky odmítat všechno, co jsme tehdy museli vzývat.

„V bezpodmínečné podpoře Izraele navazuje Topolánkova vláda na porevoluční tradici, jejímiž nositeli byly všechny strany demokratického spektra. ... Tento pravo-levý konsenzus byl výrazem postkomunistické ideologické konfigurace, v níž získaly status samozřejmých pravd ty zahraničněpolitické postoje, které byly opakem samozřejmých pravd komunistického režimu.“²

¹ Barša, Pavel. „Případ Bennyho Morrise“ v Lidové noviny (10.7.2004). Dostupné na World Wide Web: <<http://www.ruleta.nazory.cz/benny.php>>.

² Barša, Pavel. „Případ Bennyho Morrise“ v Lidové noviny (10.7.2004). Dostupné na World Wide Web: <<http://www.ruleta.nazory.cz/benny.php>>.

A protože všichni dobře víme, že komunistická ideologie viděla obrovské nebezpečí v sionismu, nezbyvá nám, než tento proud nyní „ospravedlnit“ a když ne vzývat, tak alespoň přijmout za správný.

Pokud, obecně řečeno, západ nekriticky podporuje Izrael, musí zde existovat ještě protichůdná síla, která bude stát na straně opačné, a jedině tak dostaneme dva silné soupeře, kteří jsou pro „svou“ zemi ochotni bojovat dlouhá desetiletí, aniž bychom pozorovali výraznější oteplení vztahů. Tou druhou silou jsou především Palestinci samotní, v minulosti ji tvořily sousedící arabské státy. Dá se říci, že stejně tak jak západ nekriticky vnímá Izrael, jsou tu arabské, nebo přesněji řečeno muslimské, státy, které „fandí“ Palestincům. Jedním z důvodů, kromě společného náboženství a tím i vyznávání stejných kulturních hodnot, mohou být i tragické osudy palestinských uprchlíků, kteří v některých státech tvoří více než polovinu celkového počtu obyvatelstva a kteří dodnes z velké části žijí v uprchlických táborech na okraji velkých měst.

Vlády velkých států či orgány nadnárodních organizací se v minulosti nespočetněkrát pokoušely zavést do oblasti mír navržením určitých (hlavně územních) kompromisů či podpisem mírových smluv. Jako příklady uveďme návrh Spojených národů o rozdělení území na arabský a židovský stát z listopadu roku 1947, který byl ve finále záminkou k rozpoutání občanské války; rezoluce 242 Rady bezpečnosti OSN z 22. listopadu 1967; rezoluce Rady bezpečnosti 338 z 22. října 1973; mírové dohody z Osla z roku 1993; summit v Camp Davidu v roce 2000 a v neposlední řadě ještě nevychladlý pokus z Annapolis. Ani tyto ani mnoho dalších mírových snah nevedlo k valnému výsledku. Každá strana si stále tvrdí své a nejenže nebylo docíleno nějakého viditelnějšího kroku vpřed, účastníci se dodnes ani neshodnou v tom, kde leží příčina a kde následek celého konfliktu.

O tématu se dodnes živě diskutuje a nalezení pravé příčiny jejich exodu se zdá být i jakýmsi prvotním řešením blízkovýchodního konfliktu. Yoav Gelber nabízí tezi, která mohla přispět k osvětlení masového odsunu Arabů od prosince 1947. Zde hrál svou neoddiskutovatelnou roli po staletí praktikovaný zvyk repatriace obyvatelstva po skončení násilností. Takto kulturně podmíněná představa se setkala s nepochopením ze strany sionistů, kteří si s sebou na Blízký východ přinesli i evropské zvyky a s tím související chápání skutečnosti. Na „starém“ kontinentě naopak bylo zvykem přijmout uprchlíky a poražené útočníky a zařadit je do běžného života ve své zemi. S odlišným přístupem Židé nepočítali a arabské výkřiky po repatriaci od počátku zavrhovali. Argumentovali jak evropskými zvyklostmi tak tím, že Izrael

sám absorboval židovské uprchlíky z arabských zemí, Afriky a Evropy, proto by se okolní arabské státy měly ujmout vyhnanců z Palestiny. V té době se uzavřel začarovaný kruh – po

skončení ozbrojených potyček se podle tamějších zvyklostí uprchlíci vrátí do svých domovů; potyčky však neskončí, dokud se Palestinci nevrátí.³ Z literatury i mediálních prostředků nelze přehlédnout předpojatost a černobílé vidění celého konfliktu, a to jak z arabské, tak z izraelské strany. Počáteční zdůvodňování palestinského odchodu přesně kopírovalo tyto dvě linie. Palestinci tvrdili, že civilním obyvatelstvo bylo násilně podrobeno a zvěrstva, která se v té době páchala, donutila Palestince opustit své domovy.⁴ Druhá strana byla naopak přesvědčená, že arabští vůdci vědomě podnítili paniku mezi arabským obyvatelstvem a tlak, který na něj vyvíjeli, je následně donutil zemi opustit.

Profesor Yoav Gelber z univerzity v Haifě tvrdí, že po propuknutí bojů posílali bohatší Palestinci své početné rodiny do zahraničí, aby je uchránili před stále se zvyšujícími násilnostmi. Velká vlna uprchlíků sestávala z Arabů, kteří přišli do Palestiny za prací a v době války se začali hromadně vracet do Sýrie, Libanonu a Egypta. Byly to především tisíce zaměstnanců státního sektoru jako doktoři, zdravotní sestry, pomocné síly, právníci a úředníci, pro které už nadále v zhrouceném mandátním systému nebylo místo. To vyvolalo dojem bezprostředního nebezpečí a hromadného úprku, který se pak jako lavina rozšířil mezi ostatní obyvatelstvo. Gelber zastává názor, že nedocházelo k žádným předem plánovaným deportacím a taktiky zastrašování a jiné druhy psychologického nátlaku byli taktéž řídké.⁵

Když ale byly v osmdesátých letech v Izraeli částečně zpřístupněny archívy odkrývající primární zdroje z roku 1948, zjistilo se, že je skutečnost trochu jiná. Skupina historiků, v čele s Benny Morrisem, která se o tyto prameny ve svých pracích opírala, a na jejich základě přehodnotila vnímání mnohých událostí tehdejší doby, se nazývala noví historikové. Termín poprvé použil právě Morris roku 1988 v souvislosti s novým přístupem k celé problematice. Noví historikové se byli nuceni odkazovat pouze na izraelské zdroje, neboť náhled do arabských archívů nebyl dodnes umožněn. Benny Morris v současné době vyučuje historii na

³ Gelber, Yoav. Why Did The Palestinians Run Away in 1948? 2002 – 06 --- [cit.2009-09-26]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.mideasttruth.com/YG.html>>.

⁴ Institute of Palestinian Studies: Khalidi, Walid "Why did the Palestinians Leave, Revisited" v *Journal of Palestinian Studies* Vol 134, no. 2 (Win. 05): 42–54.

⁵ Gelber, Yoav. Why Did The Palestinians Run Away in 1948? 2002 – 06 --- [cit.2009-09-26]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.mideasttruth.com/YG.html>>.

Negevské univerzitě Bena-Guriona (Ben-Gurion University of the Negev). Jeho dílo *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, které je neodmyslitelnou a stěžejní součástí této práce, se zabývá důvody, které vedly Palestince k útěku ze svých domovů několik měsíců před a po vyhlášení nezávislého státu Izrael. Autor podává vyčerpávající údaje o jednotlivých událostech v Jeruzalémě, Haifě, Jaffě nebo v přilehlých a vzdálených vesnicích a vysvětluje, co nakonec vedlo ke kolapsu a rozpadu palestinské společnosti. Díky svému podrobnému výzkumu se mu tak podařilo vyvrátit některé mýty, které v poválečných letech formovaly izraelskou politiku.

Morris nejen že ve své knize vyvrátil oficiální izraelský mýtus o dobrovolném arabském odchodu, ale rozvedl v ní navíc tři skutečnosti, které se zdají podporovat opačnou tezi Palestinců, že šlo o násilný odsun. Především ukázal, že levicový establishment "nového jišuvu" (tedy sionistických osadníků Palestiny) včetně s Davidem Ben-Gurionem počítal minimálně od poloviny 30. let v interních diskusích s tím, že zřízení židovského státu v Palestině se neobejde bez masového odsunu arabského obyvatelstva, který na sebe v případě války může vzít podobu násilného vyhánění. Morris dále vypočítal a popsal konkrétní etnické čistky, při nichž byly zmasakrovány či násilně vysídleny celé vesnice. Tyto incidenty šířily paniku a spouštěly vlny útěků dalších obyvatel. V neposlední řadě doložil Morris existenci tzv. Plánu D, vypracovaného generálem Jigaelem Jadinem. Tento plán nabádal k ničení vesnic uvnitř hranic budoucího státu, z nichž by mohl být veden odpor proti sionistům či které ležely ve strategické blízkosti budoucích hranic.⁶

Po vydání jeho děl se na Morrisovu hlavu vždy spustila vlna kritiky, a to jak z arabské, tak z izraelské strany. Žádná ze stran se nedokáže ztotožnit s Morrisovými nálezy, neboť objektivita, kterou se Morris snažil v díle udržet, vrhala černý stín jednou na tuhle, podruhé na tamtu stranu.⁷ V konkrétním případě palestinských uprchlíků nová skupina historiků nezastává ani jeden z názorů, jež se, zjednodušeně řečeno, objevují na opačném konci pomyslného spektra – násilné vyhnání obyvatel versus jejich dobrovolný odchod. Benny Morris analyzuje jednotlivé případy, a tím krok po kroku odkrývá, z jakých příčin k tak masovému odchodu vůbec došlo.⁸ Jeho závěry však mnozí považují za mírně řečeno sporné. K tomu se ale v průběhu práce ještě vyjádříme.

⁶ Barša, Pavel. „Případ Bennyho Morrisa“ v Lidové noviny (10.7.2004). Dostupné na World Wide Web: <<http://www.ruleta.nazory.cz/benny.php>>.

⁷ Miron Rapaport. No Peaceful Solution. Ha'aretz Friday Supplement. 2005-08 --- [cit.2009-10-20]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.editriceilponte.org/_files/HaaretzInterviewEnglish.pdf>.

⁸ Morris, Benny. "Response to Finkelstein and Masalha" v *Journal of Palestinian Studies. Palestine Studies* 21(1), p. 98–114.

Dalšími významnými členy skupiny nových historiků, jejichž díla taktéž tvoří důležitou součást této práce, byli Ilan Pappé a Simha Flapan. Ilan Pappé se narodil roku 1954, nyní působí na Univerzitě v Exeteru (University of Exeter) ve Spojeném království jako profesor historie. Simha Flapan, izraelský historik a politik, se velkým dílem zasloužil o demytologizaci zrodu státu Izrael (*The Birth of Israel: Myths and Realities*).

Neméně významným autorem, který k novým historikům nepatří, ale kterého je zde třeba zmínit jakožto jednoho z důležitých autorů pro tuto práci, je Edward Said. Said se narodil roku 1935 v Jeruzalémě a tento fakt předurčil jeho budoucí celoživotní poslání – obhajovat práva palestinského lidu. Autor byl velice vlivnou osobou v akademických kruzích. Mimo jiné vyučoval na Kolumbijské univerzitě angličtinu a komparativní literaturu. Z desítek knih a článků, které sám psal či revidoval, je jedna z nich zvláště pozoruhodná. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question* obsahuje tři významné eseje, které napsal přímo Said a osm dalších napsaných jinými akademiky. Jedním z autorů, který se na této knize podílel, byl Noam Chomsky. V rozhovoru, který Said poskytl v roce 2003 pro časopis *Culture and Resistance*⁹, se autor připodobnil právě k Chomskemu v tom smyslu, že oba akademici, na jedné straně distingovaní a vážení autoři, jsou na straně druhé obviňováni z antisemitismu a ze sympatizování s Hitlerem. Problém však je, že kdokoli poukáže na zločiny, které páchají Izraelci vůči Palestincům, je takto nemilosrdně zatracován. Není však možné na základě hrůz holocaustu omlouvat, přehlížet či napomáhat vraždění jiných lidí, byť by to bylo nezbytné pro vytvoření vytouženého státu.

Samotný arabsko-izraelský konflikt má mnoho tváří. V naší práci se budeme zabývat jednou z těchto tváří, a to otázky palestinských uprchlíků, která je v rámci celého konfliktu nejbolestivější. Práce je rozdělena do čtyř kapitol.

První kapitola se věnuje jak terorismu, tak různým druhům násilí. Zjistíme, že není vůbec jednoduché najít jedinou ustálenou definici terorismu, a to v době, kdy se teroristické útoky, alespoň podle mediálních prostředků, vyskytují v různých částech světa téměř denně. Naopak se jednotlivé definice buď doplňují, nebo si protiřečí, či každá zdůrazňuje jiné prvky jako ty stěžejní. Při zkoumání této problematiky jsme nemohli přehlédnout knihu známého autora

⁹ Wikipedia, the Free Encyclopedia. Edward Said. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Said#cite_note-70>.

Alexe P.Schmida: *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. Na toto dílo jsme vzali v naší práci velký zřetel, nicméně jsme ve finále nezvolili jeho teorie za naprosto stěžejní. I mnoho jiných autorů totiž mělo k tématu co říci, mezi nimi například Joshua Sinai, Boaz Ganor a především Caleba Carra a jeho *Dějiny terorismu*. Pro svou ožehavou povahu, kterou se konflikt na Blízkém východě označuje, je nezbytné vedle terorismu samotného prozkoumat další různé druhy násilí a zvážit, nezapadá-li námi zkoumaná oblast spíše do některé z jiných násilných kategorií než do kategorie terorismu samotného. K tomuto účelu nám nejlépe posloužila kniha Charlese Tillyho *Politika kolektivního násilí*.

Druhá kapitola je ze všech nejstručnější. Představíme v ní nejdůležitější aktéry násilí, kteří operovali na území budoucího Izraele, než z nich sloučením samostatně utvořený stát vytvořil Izraelské obranné síly (Israeli Defence Forces), zárodky silné a jednotné izraelské armády. V krátkosti představíme Haganu, Irgun a Lechi, polovojenské organizace, které měly podobné cíle, dosahovaly jich ale různými prostředky.

Třetí kapitola se zabývá jednotlivými krvavými činy spáchanými na palestinském civilním obyvatelstvu právě zmíněnými organizacemi, a to v době od 1. prosince 1947 do 14. května 1948. Právě na tomto období zjišťujeme, byli-li Palestinci ze země vyhnáni následkem terorismu či odešli-li z jiné příčiny. Morris ve své knize rozděluje vlny palestinského exodu trochu jinak, než jak činíme my v této práci. První vlna podle Morrise se udála od prosince 1947 do března 1948, druhá od května do června téhož roku, třetí byla rozdělena na dvě dílčí, a to od 9. do 18. července a od 18. července do 15. října, a konečně čtvrtá vlna proběhla od října do listopadu 1948. Od října 1948 do roku 1950 následně probíhalo tzv. čišťení pohraničí, kdy byli vyháněni a přemísťováni další lidé. V této práci se však budeme zabývat příčinami uprchlíků pouze do období ustanovení státu Izrael.

V poslední, čtvrté, kapitole se pokusíme, na základě předneseného materiálu, určit, zda se v případě útěku Palestinců jednalo o vyhnání teroristickým nátlakem nebo šlo o jinou formu násilí, nesoucí své vlastní označení. Stejně, jak je těžké nalézt jedinou správnou definici terorismu, je obtížné určit, o jaký druh násilí se v Palestině roku 1948 jednalo. K rozhodnutí nám pomohou různé osobnosti, které o této problematice mnohé napsaly.

Palestinsko-izraelský konflikt patří dodnes k jednomu z nejožehavějších témat planety. Desítky let trvající konflikt může být následkem nevyřešení prvotní otázky, která se naskytla při vzniku samotného státu Izraele, a to otázky palestinských uprchlíků.

Náš výzkum je veden na pomezí normativní a analytické politologie. Analytická část práce je nejvíce patrná ve třetí kapitole, kde se soustředíme na objektivní popis násilností páchaných na palestinském obyvatelstvu v různých částech země. Normativní rovina se zde dělí na dvě části – právně zakotvenou (tj. často zde používáme terminologii a definice z oblasti např. mezinárodního práva) a morálně či normativně-politologickou, v níž situaci hodnotíme a docházíme ke konkrétním závěrům. Z určitého hlediska nám ale působí problémy zvláště terminologická vágnost a časté rozpory v akademických publikacích. Např. z určitého hlediska by bylo možné obhájit fakt, že se v Palestině jednalo o válečné zločiny. My se v této práci však držíme opačné teze a snažíme se dokázat, že lze násilné činy tohoto charakteru nazvat terorismem.

1. KAPITOLA

Terorismus a jiné druhy násilí

Terorismus, pojem, kterým se v této práci budeme do značné míry zabývat, je pojmem mnohoznačným a proto velice těžko definovatelným. Dodnes neexistuje úplná shoda v tom, jak tento pojem vymezit. V extrémních případech dokonce mezi jednotlivými definicemi existují takové diametrální rozdíly, kdy jsou členové jedné a též skupiny nazýváni jedněmi teroristy a druhými bojovníky za svobodu, jak na známé rčení poukázal ve svém článku Adrian Humphreys¹⁰. Proto je nesmírně důležité přesně pojmenovat, kdo se o danou definici pokouší a z pozice jaké ideologie či politického zájmu k problematice přistupuje. Jazyk každého národa hraje při definování takto komplexního pojmu svou neodmyslitelnou roli, stejně tak hraje svou roli i nespočet různých diskursů, kterými je každý jazyk obdarován. Vnímání terorismu se tedy liší nejen kultura od kultury, ale i diskurs od diskursu v rámci např. jednoho státu či národa.

Přestože neexistuje jediná univerzální definice terorismu, bylo toto téma rozpracováno a analyzováno z mnoha hledisek. Typologie jsou nezbytné v případech, kdy se snažíme kategorizovat tento jev a porozumět jeho příčinám a dopadům. S tím souvisí i lepší kontrolovatelnost a předvídatelnost terorismu a i vyšší šance minimalizovat jeho důsledky. Schmid ve své typologii rozděluje terorismus, mimo jiné, do desíti kategorií, a to na terorismus se zaměřením na aktéra, na oběť, příčinu, prostředí, prostředky, politickou orientaci, motivaci, požadavky, účel a nakonec i se zaměřením na cíl.¹¹

Stejně jako existuje nepřeberné množství definic terorismu, nalezneme téměř i stejně velký výčet různých typologií tohoto jevu. Rozlišujeme např. terorismus vnitřní, státní, globální, separatistický, mezinárodní a revoluční, nebo, podle jiného rozřazení, terorismus politický, nepolitický, omezený-politický, kvazi terorismus či státní terorismus.¹² Téma této práce však

¹⁰ Humphreys, Adrian. One official's 'refugee' is another's 'terrorist', *National Post*, 2006-01 --- [cit.2009-10-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.canada.com/nationalpost/news/story.html?id=a64f73d2-f672-4bd0-abb3-2584029db496>>. Podle etymologického slovníku byl termín poprvé použit v souvislosti s britskou akcí na Kypru v roce 1956 a válkou na Rhodu v roce 1973.

¹¹ 40 Schmid, Jongman et al. *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. Amsterdam: North Holland, Transaction Books, 1988, str. 40.

¹² Disorders and Terrorism, National Advisory Committee on Criminal Justice Standards and Goals (Washington D.C.:1976)

nestojí na přímé kvalifikaci jednotlivých druhů terorismu, ale spíše na nalezení jeho vhodné definice a následné správné aplikaci na konkrétní případy.

Odhlédneme-li od této základní typologie, dostaneme se k dělení podle již zmiňovaného diskursu. Jako příklad uvedeme definici vypracovanou americkým ministerstvem vnitra,¹³ která je do dnešní doby stále jednou z nejvíce citovaných. Definice říká, že terorismus je předem promyšlené a politicky motivované násilí na civilistech páchané utajovanými agenty a skupinami na nižší než státní úrovni, a má za cíl ovlivnit obecnstvo.¹⁴

Joshua Sinai¹⁵ však ve své práci uvádí, že definice tohoto typu splňuje pouze část požadavků na uspokojivou definici. Jakožto právníká definice je zcela dostačující, protože pojmenovává kdy a za jakých okolností je možné případného pachatele obvinít a zatknout. V analytickém zkoumání je ale uvedená definice, stejně jako všechny ostatní dosud publikované definice, značně vágní a i Národní výzkumná rada (National Research Council), mezi dalšími kompetentními orgány, potvrdila, že se dosud nepodařilo uspokojivě vyřešit otázku obecné definice terorismu.¹⁶

Dosud nejpodrobnější výzkum v této oblasti nepochybně provedli autoři Alex P. Schmid a Albert J. Jongman. Ve své práci *Political Terrorism*¹⁷ autoři zjistili, že dosud bylo vypracováno více než 109 různých definic terorismu. Po jejich důkladné analýze zjistili následující: V naprosté většině všech definic se objevila slova jako síla a násilí, a to hned v 83.5%. Bezprostředně po nich - v 65% - následovalo adjektivum politický. O něco více než padesát procent všech definic zdůrazňovalo slova teror a strach (51%) a dokonce v méně než padesáti procentech to byly termíny typu hrozba (47%), psychologický dopad a předpokládané reakce (41.5%). Dále následovalo rozlišení pojmů oběť vs. cíl (37.5%),

¹³ The U.S. Department of State [cit.2009-10-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.state.gov/>>.

¹⁴ Oficiální definice říká, že terorismus je "premeditated, politically motivated violence perpetrated against noncombatant targets by subnational groups or clandestine agents, usually intended to influence an audience." Termínem civilista se v definici míní i nebojující příslušník vojska či vojenský oddíl, který je neozbrojený nebo mimo službu.

¹⁵ Sinai, Joshua. "Perspectives on Terrorism – How to Define Terrorism" v *Journal of the Terrorism Initiative* Vol II, Issue 4.

¹⁶ National Research Council (NRC) 2005 ---[cit.2009-10-16]. Dostupné na World Wide Web: <<http://sites.nationalacademies.org/NRC/index.htm>>.

¹⁷ Schmid, Jongman et al. *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. Amsterdam: North Holland, Transaction Books, 1988.

plánovaná, organizovaná, systematická akce s jasným cílem (32%), metody boje, strategie, taktika (30.5%), porušování přijatých pravidel bez ohledu na lidský prvek (30%). Pouze necelých 30 procent z celkového počtu definic zmiňovalo charakteristiky terorismu jako nátlak a vydírání (28%), důležitost zviditelnění se (21.5%), arbitrárnost, nahodilost, neosobní charakter (21%), civilisté jakožto oběti (17.5%), zastrasování (17%), zdůraznění nevinu obětí (15.5%), útočník jako člen skupiny, hnutí či organizace (14%), předvedení se před ostatními a symbolický aspekt (13.5%). Překvapivě jen hrstka definic obsahovalo tyto hodnoty terorismu: nepředvídatelnost, nevypočitatelnost výskytu násilí (9%), podzemní, utajovaný charakter (9%), řada opakovaného násilí (7%), kriminální čin (6%) a konečně požadavky vznesené na třetí strany (4%).

Schmidova osobní definice, kterou předkládá na začátku knihy, je příliš dlouhá, nicméně obsahuje téměř všechny uvedené prvky. Jak svou prvotní definici v knize analyzuje a nahlíží na ni z mnoha hledisek, nezbude mu, než ji ve finále do jisté míry zestručnit. Jeho konečnou verzi terorismu si vzala za vlastní i Organizace spojených národů po všeobecné shodě s tamní akademickou obcí. Definice tvrdí, že terorismus je metoda opakovaného násilnického jednání podněcující vyvolávání pocitů úzkosti, kterou používají utajované či poloutajované skupiny, jednotlivci nebo státní aktéři. Důvody mohou být jak osobní, násilnické, tak politické, s tím, že - na rozdíl od vražd – se přímé cíle násilí nestávají cíli hlavními. Bezprostřední lidské oběti násilí jsou z cílové populace obvykle vybírány namátkou (tzv. cíle vhodné příležitosti) či selekcí (tj. reprezentanti či symbolické cíle daného společenství) a slouží jako iniciátoři poselství. Komunikační procesy založené na výhrůžkách a násilí mezi teroristickými organizacemi, obětmi (vystavenými ohrožení) a hlavními cíli se používají k manipulaci hlavního cíle (obecenstva), která je přeměňována na cíle teroru, cíle dosažení určitých požadavků, nebo cíle upoutání pozornosti, což záleží na tom, je-li primárním záměrem zastrasování, nátlak nebo propaganda.¹⁸

¹⁸ Francois, Version. Terrorism: The Problems of Definition. CDI Center for Defense Information. 2003-01 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web:

<http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html>. Originální verze v anglickém jazyce zní: "Terrorism is an anxiety-inspiring method of repeated violent action, employed by (semi-) clandestine individual, group or state actors, for idiosyncratic, criminal or political reasons, whereby - in contrast to assassination - the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims of violence are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selectively (representative or symbolic targets) from a target population, and serve as message generators. Threat- and violence-based communication processes between terrorist (organization), (imperilled) victims, and main targets are used to manipulate the main target (audience(s)), turning it into a target of terror, a target

Jak jsme si všimli, Schmid v definici zmiňuje i vraždy, jejichž distinkci od terorismu nejlépe popsal Franklin L. Ford.¹⁹ Ten úmyslné zabití jedné či více osob definoval jako čin proti těmto osobám v souvislosti s jejich postavením, přičemž celý akt je spojen s jistým politickým motivem.

Joshua Sinai²⁰ do hry o definici přivádí i otázku partyzánských oddílů a říká, že partyzánské i teroristické skupiny se angažují v nepřetržitém konfliktu a jejich akce jsou vnímány jako jeden z druhů vzpoury. Partyzánské oddíly využívají politické a vojenské metody s cílem svrhnout vládu v daném státě, zatímco teroristické skupiny chtějí svými akcemi vyprovokovat vládu postiženého státu k jisté odezvě, která se už však děje mimo válečné pole.

I Boaz Ganor²¹ se zabývá rozdílem mezi těmito dvěma pojmy a tvrdí, že rozdíl mezi teroristickými útoky a útoky partyzánů tkví pouze v tom, že úmyslné míření na civilisty k dosažení politických cílů rozlišuje terorismus od partyzánské formy boje, která používá síly pouze proti vojenským jednotkám.

Sinai podporuje Ganorovu definici z jednoho prostého důvodu. Podle něj tato definice snadněji a příměji staví terorismus mimo zákon, a to na téměř globální úrovni. Státy totiž snadněji odsoudí cílené násilné zaměřování civilního obyvatelstva jako nezákonné. Naproti tomu partyzánské útoky na čistě vojenské cíle veřejnost pokládá za klasický příklad vedení války.

Schmid naproti tomu operuje s termínem válečný zločin. Stručně řečeno, válečný zločin je prohřešek proti válečnému právu době trvání mezinárodního konfliktu. To však neplatí v případě vnitrostátního konfliktu, jakým je například občanská válka.²² Podle Haagských

of demands, or a target of attention, depending on whether intimidation, coercion, or propaganda is primarily sought"

¹⁹ Schmid 8.

²⁰ Sinai, Joshua. "Perspectives on Terrorism – How to Define Terrorism" v *Journal of the Terrorism Initiative* Vol II, Issue 4.

²¹ Ganor, B. *The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers*. New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005, str 17.

²² Wikipedia, the Free Encyclopedia. Válečný zločin. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1le%C4%8Dn%C3%A9_zlo%C4%8Diny>.

válečnických zákonů (Hague IV.)²³ z roku 1907 válčící strana nemá neomezené právo působit újmu svému nepříteli (článek 22).²⁴ Podle článku 25 (Hague III.) platí zákaz jakýmkoli způsobem napadnout či zaútočit na města, vesnice, budovy či obydlí, která nejsou nikterak chráněná. Článek 1 (Hague III.) zdůrazňuje, že násilnosti mezi jednotlivými stranami nemůžou započít bez předešlého jasného varování, a to buď formou vyhlášení války, nebo daným ultimátem s podmíněným vyhlášením války.²⁵

Schmid zastává názor, že při definování terorismu bychom se měli držet právě termínu válečný zločin. Autor tvrdí, že pokud rozšíříme definici válečného zločinu (se všemi úmyslnými útoky na civilní obyvatelstvo, zadržování rukojmích a zabíjení vězňů) a přeneseme ji do doby míru, lze terorismus definovat jako ekvivalent válečných zločinů v době míru.²⁶

Snad s ohledem na Schmidovu definici, která říká, že terorismus je ekvivalentem válečných zločinů v době míru, převládá nejen mezi akademiky rozšířený názor, že brutalita v Palestině v roce 1948 spadá do terminologie válečných zločinů nebo zločinů proti lidskosti, zatímco násilnosti tamtéž v třicátých a zčásti i čtyřicátých letech lze nazvat legitimně teroristickými. Tento náhled je pochopitelně jedním z možných a legitimních postojů vůči celé problematice, nicméně náhledů na věc je více a tento zdaleka není jediným obhajitelným. Britský etymologický slovník definici zplošťuje na použití fráze jako „obecný pocit systematického použití teroru jako druhu politiky“ nebo slov „nátlak a zastrašování“. Zajímavé však je, že slovník zmiňuje Palestinu roku 1947, kde se poprvé objevily teroristické metody

²³ The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy. Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague IV). 2008 --- [cit.2009-09-10]. Dostupné na World Wide Web: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp#art22>.

²⁴ Article 22 of the Hague IV from October 18, 1907 states that "The right of belligerents to adopt means of injuring the enemy is not unlimited"

²⁵ The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy. Laws of War : Opening of Hostilities (Hague III); 1907 --- [cit.2009-09-10]. Dostupné na World Wide Web: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague03.asp>.

²⁶ Schmid, oficiální znění v anglickém jazyce je následující: "If the core of war crimes—deliberate attacks on civilians, hostage taking and the killing of prisoners—is extended to peacetime, we could simply define acts of terrorism as 'peacetime equivalents of war crimes.'"

v novodobém slova smyslu, a to především ve spojitosti s židovskými taktikami proti britské nadvládě.²⁷

Další velice zajímavý přístup k problematice terorismu na Blízkém východě přináší Caleb Carr ve své knize *Dějiny terorismu*.²⁸ Carr zastává názor, že terorismus v Palestině neexistoval pouze před druhou světovou válkou, ale naopak že dosáhl svého vrcholu až v roce 1946, a to konkrétně když 22. července vyhodil Irgun do povětří celé křídlo hotelu Král David v Jeruzalémě. Autor dále přichází s tezí, že to byli právě Židé, kteří přinesli do této oblasti cílený, organizovaný a paravojenský teror. Násilnosti, mrzačení a nepopsatelná brutalita panovala nejen na straně židovské; ani Arabové nestáli v těchto věcech mimo. Od úplného prvopočátku konfliktu se situace mezi Židy a Araby vyvíjela v podobném duchu. Podle Carra však prvek krutého terorismu do izraelské povahy vnesl právě Irgun, a tento prvek Arabové převzali a částečně podle svého upravili. Irgun a Sternův gang, o kterých ještě bude řeč, chtěli těmito praktikami získat sympatie světové veřejnosti vůči evropským a palestinským Židům. Jinými slovy se svými neomezenými válečnými taktikami snažili propagovat myšlenku lidové vedené války, chtěli být veřejností nazíráni jako jeden národ bránící svou vlast, ne jako agresori uzurpující cizí půdu. Jak k získu sympatií okolního (především západního) světa, tak k promýšlení nových taktik ve vraždění a mrzačení jim „pomáhaly“ zvěsti o nehumánních praktikách vůči převážně židovskému obyvatelstvu za druhé světové války.

Zajímavé také je podívat se na jinou klasifikaci násilí a zjistit, jaké postavení terorismus jako takový nabývá zde. Vyčerpávající studii tohoto charakteru nabízí Tilly²⁹, který odkrývá nepřeberné množství různých podob násilí. To na jedné straně rozděluje na násilí individuální a kolektivní (k výpočtu používá jednotku zvanou míra koordinace mezi aktéry násilí) a na straně druhé je dosazuje na škálu podle míry destrukce (tzv. významnost bezprostředního poškození). Do této druhé kategorie Tilly řadí individuální agresi, rvačky, oportunismus, rozptýlené útoky, koordinovanou destrukci, přerušená vyjednávání a násilné rituály. Sám přiznává, že se tyto roviny různě překrývají či jedna v druhou v průběhu násilností vyúsťují.

²⁷ Online Etymology Dictionary. Terrorism. [cit.2009-11-19]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.etymonline.com/index.php?search=terrorism&searchmode=none>>.

²⁸ Carr, C. *Dějiny terorismu. Dějiny války proti civilistům*. Přeložil Viktor Faktor. Praha: Práh, 2002, str. 144-146.

²⁹ Tilly, Ch. *Politika kolektivního násilí*. Přeložila Jana Ogrocká. 1.vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006.

Vynecháme-li z našeho zkoumání násilné rituály, rvačky a individuální agrese³⁰, všechny ostatní Tillyho kategorie můžeme do jisté míry vysledovat na námi zkoumaném teritoriu.

Koordinovaná destrukce vyplývá z politické účasti minimálně jednoho druhu specialistů na násilí. Jako příklady lze uvést kolektivní sebeobětování, genocida, politicida, válka, mučení a některé druhy teroru³¹.

Oportunismus nastane, když se jednotlivci nebo skupiny dopouštějí akcí s cílem poškozovat a dosahují tak zakázaných cílů díky tomu, že jsou jejich akce skryty před represí. Příklady oportunismu jsou loupeže, válečná plenění, zabíjení ze msty či nájezdy gangů.

Rozptýlené útoky podle Tillyho grafu naznačují, že velmi malá schopnost koordinace se zde spojuje s ne příliš vážnými násilnými interakcemi. Příklady mohou být napadení vládních činitelů, rozptýlené a skryté útoky na symbolické objekty či místa, žhářství, sabotáže. Pokud se zvýší koordinace a stejně tak význam násilných interakcí, rozptýlený útok se přemístí do kategorie koordinované destrukce.³²

Přerušovaná vyjednávání: „Obecně lze říci, že účastníci přerušených vyjednávání provádějí relativně organizovanou nenásilnou výměnu, která produkuje kolektivní násilí jako jakýsi vedlejší produkt“. Jako příklady lze uvést demonstrace, vládní represe, vymáhání výpalného či vojenské převraty.

Z tohoto nástinu základního členění kolektivního násilí je patrné, že se Tilly vyhnul typologizaci jedno z nejožehavějších témat dneška, a to terorismu. Autor uvádí, že termín vyjadřuje spíše politický soud než analytické rozlišení – např. terorismem se nazývá něco, s čím úřady nesouhlasí, avšak akce podobného charakteru, které oficiálně schválené jsou, dostávají zcela jiné označení jako například protest či demonstrace. Navíc podle něj teror „představuje spíše konfliktní strategii jedné strany než kauzálně koherentní kategorii kolektivního násilí“. Uvážíme-li, že se v definicích terorismu často opakují klíčová slova jako hrozba, asymetrický a nekonvenční, zjistíme, že se akce tohoto druhu dají zařadit hned

³⁰ Individuální agrese je typ násilí, kdy jediný aktér provádí bezprostřední a destruktivní akce s jiným aktérem, jako příklady lze uvést znásilnění, vandalismus, napadení či loupežná přepadení.

³¹ Jedná se především o konspirační teror, tj. teror, kdy sice nepatrná, ale dobře organizovaná skupina útočí různými prostředky, jako jsou například únosy, bombovými útoky či atentáty, na mocnější cíle.

³² I u kategorie rozptýlených útoků se dá mluvit o terorismu. Tilly argumentuje, že dojde-li ve státě rychle k poklesu či nárůstu schopnosti vládnout, nezřídka se do slovníku politiků dostává slovo terorismus, jehož definice poukazuje na asymetrické použití hrozeb a násilí (tp. sem Tilly řadí i další násilné akty jako atentáty na politické vůdce, exemplární tresty u některých typech režimů).

do několika Tillyho kategorií, a to konkrétně do koordinované destrukce, přerušených vyjednávání, rozptýlených útoků a oportunismu.³³

Potýkáme-li se někde s terminologickými nepřesnostmi a s přílišným slovíčkařením, platí to v případě Palestiny dvojnásob. Hybridní celek skládající se z ustanovujícího se státu Izrael, z upadající britské mandátní správy a neoddělitelného palestinského teritoria s vlastními aspiracemi – to vše způsobuje mnohé, v našem případě zvláště terminologické, problémy. Někteří autoři například tvrdí, že před 14. květnem 1948 probíhala v Palestině občanská válka. Jiní naopak tvrdí, že o občanskou válku jít nemohlo, neboť boje neprobíhaly na půdě suverénního státu. Podobně bezútešná situace nastane při klasifikování pojmu terorismus, jak jsme v této kapitole měli možnost ukázat.

Definice terorismu, kterou zde pojmem za svou a která se pro účely této práce ukázala nejužitečnější, je definice Schmidova. Musíme si však být vědomi faktu, že pro Schmida představuje terorismus ekvivalent válečných zločinů v době míru. Pokud tento výrok obrátíme, vyjde nám, že válečný zločin je ekvivalentem terorismu v době války. Je však jednoznačné tvrdit, že od prosince 1947 do května 1948 probíhala v Palestině občanská válka? Přestože najdeme literaturu stojící na zcela opačných koncích pomyslného spektra, není to pro naši práci podstatné. Držíme-li se definice Spojených národů (tedy i Schmidovy definice), že „terorismus je metoda opakovaného násilnického jednání podněcující vyvolávání pocitů úzkosti, kterou používají utajované či poloutajované skupiny, jednotlivci nebo státní aktéři,“ zjistíme, že terorismus může být páchaný i aktéry nestátními, tj. i v tomto hybridním celku, jakým Palestina v námi zkoumané době zajisté byla.

³³ Další Tillyho náhled na terorismus je následující: „Tytéž druhy politických procesů, které generují jiné formy koordinované destrukce, produkují i zvláštní formy, jež veřejné orgány a zděšení pozorovatelé označují jako terorismus.“

2. KAPITOLA

Jednotliví aktéři násilí

V předchozí kapitole jsme se podívali na problematiku různých forem násilí a terorismu v obecné rovině a ke konci kapitoly jsme tyto teoretické poznatky stručně rozšířili o konkrétnější případy námi zkoumané problematiky.

Než však přejdeme ke konkrétním událostem, které se děly na daném území od prosince roku 1947 do prosince roku následujícího, a u kterých budeme kriticky posuzovat jejich teroristický či jinak násilný charakter, je nutné pozastavit se na chvíli i u konkrétních aktérů, kteří měli dané akce na svědomí. Jen stěží by bylo možné důkladně zodpovědět otázku, z jakého důvodu došlo v tomto období k tak významnému pohybu obyvatelstva směrem z Palestiny. Abychom si blíže představili židovské aktéry násilí, kteří mohli a nemuseli být hlavní příčinou palestinského exodu, není možné opomenout Irgun a Sternův gang, o kterých jsme se v již stručně zmínili, a nyní k nim přiřadit ještě Haganu.

Hagana byl název ilegální polovojenské domobrany působící na území Palestiny od roku 1920 do roku 1948. Organizace podléhala řízení Židovské agentury a novodobým židovským osadníkům, jišuvu. Hagana sestávala ze zhruba 47 000 mužů a žen, jen 15 000 z nich však byli způsobilí přímého boje. Zbylí členové rovnou do boje povolávání nebyli, nicméně uměli zacházet s lehčími zbraněmi a v případě výjimečného stavu ohrožení, nebo při různých nočních hlídkách byli nasazováni do akce. Organizace byla schopna zajistit zbraně (především pušky, samopaly, ruční granáty a různá explosiva) jen asi jedné třetině celkového počtu vojáků. Díky rozvědkám v zahraničí se Haganě podařilo do počátku války roku 1948 nashromáždit těžší vojenskou techniku a vybavit celou armádu kvalitnějšími zbraněmi.³⁴ Přestože útoky organizace za celou svou kariéru byly mnohokrát sporné, Hagana nikdy za teroristickou organizaci považována nebyla.

Irgun Zvai Leumi (zkráceně Irgun) a Lochamei Herut Yisrael (zkráceně Lechi nebo Brity používaný název Šternův gang) se řadily k malým disidentským organizacím. Na počátku války měl Irgun 5 000 členů a Lechi kolem 1 000. Jen malé procento z každé skupiny bylo bojeschopné, a jen hrstka z nich byla nasazována do podvratných akcí typických pro tyto

³⁴ Safran, N. *Israel the Embattled Ally*. Harvard: Harvard University Press, 1978, str. 44-45.

skupiny. Na rozdíl od Hagany, která byla řízena a podporována jišuvem, se Lechi ani Irgun uznávaným orgánům jišuvu nepodřizovali a postupně si vybudovali svou vlastní propracovanou formu velení a kontrolních orgánů.³⁵ S Haganou oficiálně spolupracovali jen na krátký čas v době občanské války (i když neoficiální spolupráce mezi Haganou a Irgunem či Haganou a Lechi probíhala i dříve). Každá z těchto skupin se specializovala na jednu z činností vedoucí k vytvoření židovského státu. Menachem Begin prohlásil, že existuje dělení rolí uvnitř nově vytvořeného hnutí. Lechi se ujímá individuálního teroru, Irgun vede nutné vojenské operace a Hagana bude mít finální rozhodující roli ve válce o stát.³⁶

Irgun a Lechi si kladly za cíl vytvořit velký židovský stát sahající od libanonských hor k Suezmu a s přiřazením území dnešního Jordánska. Představa dosažení cíle byla jasná – obě skupiny viděly jako jedinou možnost násilné metody, kterými by zlomily arabského ducha a tím veškerý jejich odpor. Organizace útoků byla povětšinou slabá v tom smyslu, že jednotlivé buňky nevěděly o činnosti či plánech buňky jiné, a tak masakry či další výpady proti obyvatelstvu probíhaly dosti individualisticky.³⁷ Na druhé straně ani jedna ze skupin nebyla nezkušená či vnitřně neorganizovaná. Podle Carra byly „jejich skupiny syntézou a vylepšením organizace různých revolučních skupin, postavených na buňkách a zakládaných bolševiky k převzetí vlády v Rusku a následujícímu šíření komunistické subverze po celém světě“.³⁸

Irgun se jako militantní sionistická skupina od Hagany odštěpil roku 1931. Členové následovali učení Žabotinského revizionistického sionismu, hlásající židovské ideály a jejich nároky na návrat do Palestiny, a stali se jakousi prodlouženou militantní rukou tohoto proudu. Irgun ze své podstaty neuznával autoritu jišuvu, Židovské agentury ani Světové sionistické organizace, a naopak ho ani tyto autority ani Britové neuznávali a dostal nálepku teroristické organizace. Ben Gurion, první izraelský premiér a nadšený sionista, v květnu 1948 zařadil Irgun do skupiny separatistických organizací.³⁹

Lechi (další z mnohých názvů také zněl Sternův gang) byl z těchto tří organizací nejmenší, avšak nejradikálnější a nejagresivnější. Organizaci založil Avraham Stern v roce 1940 tím, že

³⁵ Safran 44-45.

³⁶ Wikipedia, the Free Encyclopedia. Haganah. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Hagana>>.

³⁷ Carr 144-145.

³⁸ Carr 144-145.

³⁹ Čejka, M. Izrael a Palestina : minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu.

Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, str.72-73

ji odtrhnul od Irgunu, když se neshodl s Žabotinského názorovou linií (pokračující i po jeho smrti) na kooperaci s Brity za druhé světové války. Stern razil tvrdou cestu vůči okupantům, jak Brity v Palestině nazýval, a právě kvůli zvěrstvům, která jeho muži páchali, si skupina vysloužila označení teroristická. Tuto nálepku nezískala jen od britských představitelů, nýbrž i Hagany a mnohých dalších skupin a význačných intelektuálů. Po svém založení i samostatný stát Izrael nazval Lechi teroristickou skupinou, a to konkrétně po zavraždění švédského mírového vyjednavče OSN hraběte Folkeho Bernadotte a francouzského plukovníka André Serota v září 1948.⁴⁰ Lechi, stejně jako Irgun, nerespektoval autoritu Židovské agentury ani jiných organizací a za celou dobu své existence si razil tvrdě individualistický diskurs.

Oficiálně mimo zákon byl Irgun a Lechi postaven až po vyhlášení státu Izrael, kdy byly skupiny donuceny sloučit se s oficiálními ozbrojenými složkami nového státu.

⁴⁰ Čejka 72-73.

3. KAPITOLA

Události v Palestině – prosinec 1947 – 14. květen 1948

Kostrou této kapitoly budou informace, které v osmdesátých letech po otevření izraelských archivů z období kolem roku 1948 nasbíral Benny Morris. Jak jsme naznačili v předešlé kapitole, tomuto historikovi se podařilo nashromáždit dostatečné množství spisů, dokumentů a dokladů a z nich sestavit téměř celý obraz odchodu palestinských arabů ze svých domovů. Morris popsal jednotlivé incidenty, jak šli za sebou, a z nich se pokusil sestavit celou skládku a vyvodit příčiny a následky tak masového odchodu.⁴¹ Pro naši práci však budou klíčové jen některé údaje. Například se do středu naší pozornosti nedostanou žádné násilné incidenty, které byly spáchány Araby proti Židům, i kdyby byly sebekrvavější, protože to má s naším tématem jen pramálo společného. Všimneme si jich jen v případě, že útoky Arabů odstartovaly větší či menší odvetu, jejíž rozměry ve výsledku mohly být příčinou odchodu domorodých obyvatel. Základem našeho rozboru jednotlivých událostí bude zjistit, byly-li spáchané s teroristickým podtextem, a zdali příčinou exodu byl terorismus samotný, či nikoli. Z tohoto důvodu z Morrisova výzkumu vydělíme i případy odchodu obyvatel z ekonomických důvodů, z důvodu zhroucení práva a pořádku, nedostatku jídla a nedostatečné či předražené lékařské péče, kde se na první pohled o násilí nejedná. Zajímavé je, že ve svém textu Morris nikdy nepoužil slova teror. Kam ale dané události přiřadíme v této práci my už, bude záležet na našem dalším zkoumání, které se bude odvíjet od předem zpracované problematiky teroru a jiných druhů násilí.

Hned na samém počátku násilností, tedy od 1. prosince 1947, bylo z Haify evakuováno na 250 arabských rodin a jejich odchod jakoby vyšlapal cestičku pro ostatní obyvatele. Lavina se v tomto městě spustila 11. prosince a v naprosté většině případů byla zapříčiněna na jedné straně stále se stupňujícím násilím, které mělo podobu odstřelování, místních bojůvek a nastražených bomb, a na straně druhé strachem z případných útoků tohoto charakteru.⁴² Irgun, jenž používal důmyslně propracovaných metod vyhrožování a zastrasování, měl neoddiskutovatelný podíl na odchodu křesťanských arabských rodin žijících v blízkosti židovských osad v Mount Carmel.

⁴¹ Morris, B. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. 2.edice. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

⁴² Morris 100.

11. prosince začal Irgun vhadzovat bomby mezi arabské obyvatelstvo v autobusech a na tržištích. Hagana v tomto období prováděla odvetné akce a jiné represálie proti okolním vesnicím a ke konci měsíce došlo k jejich téměř úplnému vyhlazení. 105 Arabů přišlo o život a dalších 248 bylo zraněno. Konzulát Libanonu a Sýrie jen za prosinec vydal na 8 000 vstupních víz, další tisíce však odešly bez vstupního povolení.

30. prosince vhodily jednotky Irgunu bombu do davu pracovníků haifské ropné rafinérie a zabili 5 Arabů, 50 dalších zranili. Přeživší dělníci útok tvrdě oplatili a během hodiny zmasakrovali 39 Židů a 11 vážně zranili. Na pogromu reagovala Hagana, když o den později vpadla do vesnic Balad al Sheich a Hawassa, kde vypalovala domy a podle příkazu měla zmasakrovat co největší množství dospělých mužů. Nájezdy nepřežilo několik desítek mužů, dvě ženy a pět dětí. Většina přeživšího obyvatelstva z těchto vesnic jako přímý následek pohromy prchla do měst Náblus, Jenin a Acre.⁴³

V Haifě a jejím okolí probíhaly násilné útoky dnes a denně. Jako odplatu za nastražení exploze do židovského autobusu vyhodila Hagana dva domy do povětří, ve městě spustila minometnou palbu a do akce povolala speciální odstřelovače. Desítky mužů, žen a dětí bylo zabito.⁴⁴

Z počátku občanské války to byli Arabové, kdo skoro každý den inicioval větší či menší útoky na židovské cíle. Židovské odvety, které následovaly, byly však daleko efektivnější, protože působily smrt nepoměrně většímu počtu arabských civilistů, a to především díky minometům, které měla Hagana k dispozici. Začátkem března kupříkladu jediná minometná bomba vhozená do domu zabila 5 lidí, z toho jednu ženu a dvě děti.⁴⁵

Odvetné útoky Hagany se navíc postupem času stávaly čím dál efektivnější a přinášely smrt stále většímu počtu lidí. Například na začátku března organizace podnikla nájezd na osadu Wadi Nisnas s příkazem zabít všechny dospělé muže. O pár dní později přepadla arabský ozbrojený konvoj a vyhodila do povětří několik kamionů. Této akci následovalo několik vojenských úderů na město Haifa. Oběti se z obou nájezdů počítaly na desítky.

Jak jsme již naznačili, pro první fázi občanské války byly příznačné arabské útoky, kterým následovaly daleko rozsáhlejší a efektivnější židovské protiútoky. Už 30. listopadu začaly arabské složky odstřelovat Tel Aviv a podnikaly další útoky proti civilnímu židovskému

⁴³ Morris 101.

⁴⁴ Morris 102.

⁴⁵ Morris 106.

obyvatelstvu. Následovaly židovské represálie, kdy například Hagana vyhodila do povětří arabský dům a o několik dní později Irgun podpálil několik budov, v nichž uhořeli lidé.

Kromě téměř každodenních násilností docházelo i k jiným formám nátlaku, v nemalé míře šlo o vydírání a psychický útlak. Uniformovaní členové Irgunu kupříkladu tlačili na židovské zaměstnavatele, aby propustili své arabské pracovníky. Hagana se angažovala ve vyvěšování výhružných letáků, jejichž texty hlásaly pomstu a odvetu. Objevovaly se i jisté náznaky, že Husseini zamýšlel obětovat Jaffu, aby vyburcoval okolní arabské státy přijít Palestině se svými armádami na pomoc. K obecné bezútěšnosti přispěl bombový útok spáchaný Lechi dne 4. ledna 1948 na městskou radnici, kterou ke své činnosti užívalo ústředí domobrany. Útok kromě desítek mrtvých zapříčinil i zhroucení veřejných a městských služeb. Za této bezútěšné situace, kdy mnoho lidí ztratilo zaměstnání a četné podniky zavíraly, celá řada Palestinců převážně ze středních a vyšších vrstev emigrovala. Svědek Yosef Ya'kobson, vysloužilý důstojník Hagany a pozdější zemědělec, obvinil tuto organizaci z vraždění, terorizování a okrádání pěstitelů pomerančů a z drancování arabského majetku.

V noci z 12. na 13. února podnikly čtyři Hagany hromadný nájezd na osady Abu Kabir, Jibalja, Tel al Riš a Jazur. V Abu Kabír bylo několik Arabů usmrceno a z Jazuru uteklo velké množství obyvatel. Druhý masový útok na Abu Kabír, který byl tentokrát střežený členy domobrany, podnikli Židé o měsíc později. Hagana odstřelovala celé město minomety a do povětří vyhodila několik domů. Následkem krvavých událostí byl odchod převážné většiny obyvatelstva. 24. května, podnikla Hagana útok proti osadě Jibalja, kde zbourala několik domů a dvěma lidem způsobila smrtelná poranění.⁴⁶

V Jeruzalémě a jeho okolí měly jednotky Hagany, Irgunu a Lechi velkou převahu. Ta spočívala především v dobré organizaci a důkladném, nákladném vyzbrojení. Pozice Arabů byla několikanásobně nižší a následkem častých nájezdů a minometných útoků obyvatelé Jeruzaléma a okolních měst postupně opouštěli své domovy.

První vlna uprchlíků z Jeruzaléma, podobně jako z dalších velkých měst, začala odcházet už 30. listopadu 1947. Šlo zejména o majetnější Palestince, které jejich pokrevně spříznění arabští funkcionáři varovali před nevyhnutelným propuknutím násilí. 2. prosince vyraboval Irgun arabské obchody v západní části Jeruzaléma a spontánně shromážděné davy Židů zapálily místní kino a k němu přilehlé domy.

⁴⁶ Morris 107 – 109.

O pár dní později se scénář opakoval - dav čítající asi dvě sta rozvášněných Židů vtrhl do centra západního Jeruzaléma a zapálil několik arabských obchodů. Do necelých dvou týdnů se situace na obou stranách natolik vyhrotila, že se Irgun znovu uchýlil k vyhazování bomb mezi arabské civilní obyvatelstvo. Následkem toho se celé rodiny z určitých částí Jeruzaléma evakuovaly.

Na konci února navštívil Abd al Qadir al Husseini vesnici Lifta nedaleko Jerusalema a nabádal ženy, děti a starce k evakuaci a bojeschopné muže ke střežení opuštěného majetku. Členové Lehi následně vesnici vyplenili a tři domy vyhodili do povětří.

Od poloviny prosince organizace Hagana, Irgun i Lechi opakovaně prováděly zátahy na vesnice v okolí Jeruzaléma, především šlo o osady Romema a Qalunija. Na počátku ledna zbyly z Romemy už jen liduprázdné ulice a vyliďněné domy. V masivní depopulaci zajisté sehrály svou i roli výhružné dopisy a telefonáty, o které se postarala Hagana s Lechi. Po odvjetných útocích Hagany a Lechi zůstalo v osadě Sheich Badr velké množství vypálených a zplundrovaných domů a téměř všichni obyvatelé z vesnice uprchli.⁴⁷

10. února došlo v Jemín Moše k povraždění asi desítky Arabů. Není zcela jasné, zda se obrovská vlna prchajícího obyvatelstva zvedla už před skočením bojů nebo až po nich. Den poté projížděla auta Hagany krajinou a pomocí amplionů oznamovala brzký útok. Tím vyprovokovala zbylé obyvatelstvo k masovému odchodu. O tři dny později zapříčinil nájezd Hagany na další cíl, tentokrát osadu Beit Safafa, její úplnou evakuaci. Proces vyliďnění vesnice Šejk Džahar naopak proběhl ve dvou fázích. První týden byl odchod spontánní, snad způsobený strachem z možného nájezdu, v týdnu druhém však byl odchod jasně připočten nájezdu Hagany a Lechi, které dohromady zapálily 12 domů.

Velice prosperující obydlená část města Jeruzaléma, Katamon, byla vyliďněna v prvních čtyřech měsících občanské války. Hlavní příčinou byl nájezd Hagany v noci z 5. na 6. ledna, kdy organizace vyhodila do povětří hotel Semiramis. V explozi zahynulo několik desítek Arabů a britská vláda odsoudila výbuch jako hanebnou masovou vraždu. Mezi 9. a 13. březnem nechaly Lechi a Hagana v Katamonu explodovat mnohé domy a koncem měsíce zde zbylo jen několik posledních rodin.⁴⁸

Emigrace z venkovských oblastí začala v prosinci 1947 velice nenápadně, a to odchodem několika mála rodin. Do března se odchod proměnil v exodus, který byl jasněji pozorovatelný severně od Tel Avivu, v oblasti, kde ležely velké židovské osady. Důvodem exodu byly

⁴⁷ Morris 116 – 118.

⁴⁸ Morris 122 – 125.

především odvetné útoky Hagany, Irgunu a Lechi a strach z těchto útoků. Arabští funkcionáři odchod v mnohých případech podporovali a nabádali k němu ženy, děti a starší lidi, někdy rovnou celé vesnice. Hagana útočila na vesnice a obyvatelstvo někdy vyhnala. Jednotky Irgunu dohnaly technikou zastrašování k vysídlení další obydlené venkovské oblasti. Několik míst bylo vylidněno přispěním arabských nepravidelných jednotek.

19. prosince vpadla Hagana do vesnic Mansura a Al Mukeizin a téměř veškeré obyvatelstvo se po vraždě dvou vesničanů a demolici jednoho domu evakovalo.

12. března unesly jednotky Lechi pět vesnických hodnostářů z Sheich Muwannis, a to i přesto, že před incidentem vesnice uzavřela dohodu s Haganou. Útok jasně ukázal, že kromě Hagany v krajině řádily i další jednotky, kterých bylo třeba se obávat, a to o to více, o co byly nájezdy spontánnější a jejich akce nahodilejší. O pár dní později se evakovalo obyvatelstvo z Scheich Muwannis a následovali ho vesničané z Abu Kišk. Představitelé osady odůvodnili odchod obyvatelstva činností Hagany, která stavěla silniční zátarasy, omezovala volný pohyb obyvatelstva. Svou roli zde sehrál i únos provedený jednotkami Lechi.

Tábor Arab al Rumeilat byl vylidněn jako následek psychologického nátlaku, který jednotky Hagany někdy používaly. Osada v okolí Arab al Rumeilat byla po operaci Irgunu, o jejímž průběhu však nemáme bližší informace, ponechána svému osudu.

V polovině března začali osadu Wadi Hawarith opouštět desítky jejích obyvatel. Stalo se tak poté, co jednotky Hagany zaútočily na projíždějící taxík a operace si vyžádaly čtyři životy. Obyvatelé rozhořčeně poukazovali na slib, který jim Židé dali, a který jim zaručoval bezpečnost v případě, že arabští civilisté zůstanou. Vesnice Šaron také do konce měsíce zůstala prázdná, a to kvůli útokům, které podnikaly jednotky Hagany a Irgunu, či kvůli strachu před podobnými útoky. Ze strachu před násilím také do druhé poloviny března ve vesnicích Al Harram, Al Mirr a Umm Chálid nezůstali žádní původní obyvatelé.

Sám Weiz v této době podporoval Arabů v odhodlání opustit své domovy. Uvědomil si totiž, že okolnosti akorát nazrály k judaizaci země. Po počátečních neúspěšných pokusech se Wietzovi nakonec s pomocí Hagany podařilo zabavit majetek některým nájemníkům půdy. Pokusil se dokonce přesvědčit vojensko-politické vedení k sestavení plánu na vyhnání všech Arabů z židovské části Palestiny, jak byla ohraničená rezolucí OSN. Po neúspěchu se zasazoval alespoň o lokální vysídlování.

Další vylidnění několika osad způsobily odvetné útoky Hagany v prvních měsících konfliktu. Například osada Husseinija byla v noci z 12. na 13. března bombardována, několik domů vyhozeno do povětří a úder si vyžádal několik mrtvých žen a dětí. Podle svědectví britských

generálů pro Palestinu byl útok obzvláště brutální. Následkem toho proběhla evakuace několika dalších vesnic kvůli strachu z podobných násilností.⁴⁹

Na samém počátku druhé vlny podle Morrise padlo město Tiberias. Bylo to v podstatě úplně první město, které se zhroutilo. Pádu předcházelo mnoho incidentů vedoucí k další sérii evakuací arabského obyvatelstva do bezpečí. Z na první pohled bezvýznamné šarvátky mezi opilými orientálními Židy a arabskými hlídači, při které vyvázl jeden z výtržníků s lehkým zraněním, odpověděla Hagana útokem s použitím granátů a lehkých zbraní. Krátké oboustranné příměří přerušila 12. března střelba, která, jak se ukázalo, trvala několik dní. Konečná bitva, rozhodující pro úplný kolaps města, se rozhořela v noci z 8. na 9. dubna. Hagana spustila minometnou palbu do obydlené arabské oblasti. Pár dní poté obklíčila dvě malé vesnice Khibet Nasir ad Din a Šejch Kvadumi, ležící poblíž Tiberias, a odřízla hlavní únikové cesty do větších arabských center, Lubyje a Nazaretu. Rozkaz zněl zničit veškeré nepřátelské buňky, avšak po operaci trvající jen několik málo hodin, při které bylo zabito na 22 Arabů, uprchla naprostá většina populace.

V noci z 16. na 17. dubna napadly speciální jednotky Hagany, tzv. Palmah, Staré Město v Tiberias; při zásahu se nebránily použití minometů a dynamitů, jimiž vyhodily do vzduchu 8 domů.

Exodus, který následoval, bezesporu zapříčinili političtí a vojenští vůdci jišuvu. Svou neodmyslitelnou roli zde sehrály i předešlé události – masakr v Deir Jasín, násilnosti v al Manara a další. Přestože židovské jednotky odsun neplánovali a odchod většiny arabské populace z města je přinejmenším překvapil, nepodnikli žádné kroky k tomu, aby se obyvatelstvo pokusili zadržet.⁵⁰

Dokončení exodu z Haify byl jedním z největších úspěchů židovských armád. Před válkou mělo město na 65 000 obyvatel, což tvořilo asi 10% z celkového počtu uprchlíků z Palestiny. Město bylo považováno za arabské centrum politického, administrativního a ekonomického života. Jeho pád a následná evakuace tedy usnadnily rozhodnutí arabských obyvatel severně od tohoto města k útěku. Haifa samotná se vylidňovala postupně. Před největší vlnou uprchlíků, která se spustila 21. dubna, se z města mezi prosincem 1947 a dubnem 1948 evakovalo mezi 20 000 a 30 000 obyvateli, většinou pocházející ze střední či vyšší třídy. Zpočátku sionisté ani nesnili o tom, že by se jim podařilo dobít Haify nacházející se pod

⁴⁹ Morris 125 – 130.

⁵⁰ Morris 181 – 186.

arabskou správou. Cíl se jim zdál přespříliš ambiciózní, a to kvůli velkému vojenskému potenciálu, kterým město disponovalo, a případnému britskému útoku proti Židům.

V noci z 21. na 22. dubna spustila Hagana minometnou palbu, čímž mezi arabskými obyvateli způsobila obrovskou paniku. Palba se spustila v noci a k ránu 22. dubna, a tehdy se Haganě podařilo zlomit arabský odpor. V dopoledních hodinách jednotky dobily centrum města, které našli zcela vylištěné. Příímým následkem útoku byl masový odchod naprosté většiny obyvatelstva, čítající více než 15 000 lidí (dočasně zůstalo dalších 30 000 nebo 40 000). Davy se v panice uchýlili do přístavu, kde se měli nalodit a přeplout do města Acre. Podle jednoho britského důstojníka pracujícího pro výzvědné služby spouštěli Židé v průběhu celého dopoledne kulometnou a minometnou palbu a stříleli do davů plných žen a dětí. Výzvědná složka Hagany⁵¹ informovala, že obyvatelé dostávali výhružné dopisy, ve kterých jim bylo nařizováno opustit své domovy, jinak prý budou jako zrádci odsouzeni k smrti. 23. dubna do města navíc vjely jednotky Irgunu. Podle svědectví Prvního praporu bylo jejich zájmem rozdmýchat další vlnu násilností v obydlených částech města a urychlit evakuaci za použití teroru.

24. dubna napadly jednotky Hagany osadu Balad al Šejch. Osada byla částečně evakuovaná již koncem prosince 1947 po odvetném zásahu těch samých jednotek. 24. dubna však Hagana znovu nečekaně obklíčila vesnici a spustila minometnou palbu. Většina vesničanů uprchla jako následek brutálního útoku, zbytek uprchl ze strachu z chaosu, který měl způsobit pád arabské Haify.

Osadu Tira, která po měsíce blokovala cestu mezi Tel Avivem a Haifou, napadly dne 25. dubna jednotky Hagany. Masový odchod civilistů zapříčinila den ze dne sílící kulometná a minometná palba.

V noci z 25. na 26. dubna Hagana vpadla do města Acre, které bylo v té době doslova zaplavené uprchlíky z Haify. Hagana se opět nezdráhala použít minomety a kulomety a srovnat se zemí několik domů. Panice, která se po nájezdu rychle rozšířila, následoval odliv z města.⁵²

25. dubna vpadly jednotky Irgunu do Jaffy, města, které mělo pro Araby hned po Jeruzalému největší historickou a duchovní hodnotu. Během občanské války nebyla Jaffa pro Haganu strategicky zajímavá, protože její poloha byla mimo hlavní tepny židovských cílů. Místo Hagany se, naneštěstí, o město začal zajímat Irgun, který hledal nějaký velký cíl,

⁵¹ Haganah Intelligence Service

⁵² Morris 181 – 198.

prostřednictvím kterého by dal najevo, že Hagana nepředstavovala jedinou efektivní vojenskou sílu jišuvu. Irgun byl na akci mimořádně připraven, včetně pěšího vojska, velkých zásob minometů a bomb. Už před příchodem Irgunu však byla Jaffa oslabená, a to hned z několika důvodů. Pomalu docházely potraviny, nafta a další suroviny, doprava do Jaffy téměř zkolabovala a obyvatelstvo bylo unaveno opakujícími se odvetnými útoky Hagany. Následující útoky proběhly 27. dubna, kdy v jedné části Jaffy Irgun zabil na 40 lidí a zranil na 80, sousedící čtvrť byla vystavena téměř nepřetržitému třídenímu minometnému odstřelování. Počet obětí není znám, avšak naprostá většina z nich byli podle Hagany civilisté. Celou akci Irgun sledoval zlomení morálky a odhodlání arabských jednotek a způsobení chaosu mezi běžným obyvatelstvem.⁵³

16. dubna provedla Hagana odvetný útok na město Safad. Vhodila minometný granát do arabské obydlené části a zabila 13 Arabů, většina z nich byly děti. Vesnici v sousedství čekal podobný osud. V noci z 2. na 3. ledna ji přepadly jednotky Hagany, které vyhodily do povětří několik domů a povraždily velké množství Arabů.

Hlavní roli při vyhlazení městeč Beisan sehrálo několik faktorů. Dlouhodobě zde nefungovala elektrina, telefonní síť byla přerušena a ceny ropy nepřetržitě rostly. Židé záměrně poškozovali hlavní vodovodní potrubí a do města vyplenily specializované jednotky Hagany.⁵⁴

Když odpálila Hagana všechny mosty vedoucí do města Acre a znemožnila pohyb obyvatel za prací, Acre se ocitl absolutně izolován od ostatních měst. Ještě předtím se však proměnilo v záchranou stanici pro uprchlíky z okolních osad, zdarma poskytl dočasné ubytování a jídlo ze zásob. V noci z 25. na 26. dubna Acre zasáhla Hagana s použitím obvyklých minometných střel. Týdny po zásahu označil zástupce Červeného kříže situaci v Acre za zoufalou, Arabové prý žijí v režimu teroru.

V některých případech byly postiženy i desítky vesnic či měst najednou, v rámci jediné operace. Operace Nahshon je toho smutným příkladem. Po týdnech násilností nařídila Hagana úplnou likvidaci určených vesnic. Speciální jednotky dostávaly přesné instrukce, jak při takové likvidaci postupovat. Například druhý vojenský prapor měl za úkol zaútočit na vesnici Beit Surik s cílem jejího naprostého vyhlazení pomocí žhářských útoků a jiných forem destrukce majetku. První prapor měl přikázáno vyhladit a dočasně okupovat osadu Beit Jiz a

⁵³ Morris 211 – 215.

⁵⁴ Morris 221 – 224.

zničit alespoň sedm domů ve vesnici Al Qubeib. Prapor číslo tři byl zase pověřen vymýcením vesnice Sajad a její následnou destrukcí.

Nebyla to Hagana ale spíše menší organizace jako Irgun a Lechi, které měly největší podíl na konečném vystěhování civilního obyvatelstva. Asi nejznámější a nejsmutnější případ je 9. duben, kdy úderné oddíly těchto dvou organizací zmasakrovaly celou vesnici Deir Jasín. Ta, ironií osudu, uzavřela s Židy mírovou dohodu. Masakr celé vesnice, který zde netřeba dlouze představovat, podpořila Hagana střelbou z kulometů, neboť právě pobývala v blízké osadě. Útok byl oficiálně odsouzen Ben Gurionem, ale ve skutečnosti budoucí první premiér Izraele neudělal nic proti tomu, aby útočníky hnala ke spravedlnosti.

Poslední vesnice, na niž se zde podíváme, byla vesnice Beit Daras. Jako mnoho dalších byl i Beit Daras napaden hned několikrát. V noci z 20. na 21. dubna byla vážně poškozena odvetnými útoky, při nichž utrpělo vážná či smrtelná zranění na 100 Arabů. Z 10. na 11. května byla napadena znova, operace si tentokrát vyžádala 50 mrtvých. Následně jednotky podpálily či vyhodily do vzduchu mnoho domů, ničily studny a sklady obilí. Nejen Beit Daras, ale i okolní vesnice byly v pohotovosti. Mnozí lidé v panice uprchli či byli vyhnáni.⁵⁵

⁵⁵ Morris 231 – 240.

4. KAPITOLA

Analýza

Nyní se dostáváme do té části práce, která má za úkol zúročit všechny předem poskytnuté informace. Pokusili jsme se zorientovat v nesmírně složitém tématu nazvaném terorismus, stejně jako jsme nabídli další varianty násilných aktů, kterými bychom mohli slovo terorismus v našem kontextu nahradit. Poté jsme analyzovaly jednotlivé případy násilí, které se v Palestině v námi zkoumané době děly. Nyní se pokusíme určit, zda tyto činy lze nazvat teroristickými nebo zdali raději použijeme jemnější označení, například některé z Tillyho terminologie.

V první části naší práce jsme nabídly definici terorismu několik. V této části bychom se naopak pozastavili nad tím, jak dvojznačně se dá nahlížet na např. dvě téměř identicky krvavé operace. A je jedno, má-li orgán, který určuje, o jaký násilný čin se jednalo, při ruce jednoznačnou učebnicovou definici terorismu. Noam Chomsky toto ukazuje na příkladu Reagana a Perese, kteří odmítli jakékoli vyjednávání s palestinskými představiteli (například s představiteli Palestinské osvobozené organizace, PLO),⁵⁶ přestože ta ve své době měla naprostou podporu palestinské veřejnosti a tím i srovnatelnou legitimitu jaké se Sionistickou organizací v roce 1947. Tehdejší prezident Spojených států amerických a předseda vlády Izraele (stejně jako mnozí další) mluvili o terorismu pouze ve spojitosti s Araby, nikdy však s Židy, stejně jako mír znamenal respektování práva na národní sebeurčení Židů, ne však už Arabů.⁵⁷ Podobně mluví i Edward Said ve své studii *The Essential Terrorist*.⁵⁸ Said zmiňuje dichotomii mezi rozšířeným názorem, objevujícím se více či méně zřetelně v izraelské historii, dosahující svého vrcholu v 80. letech. Jedná se zde o to, že my (tj. Židé) nejsme nikdy teroristé, bez ohledu na to, co děláme, ale oni (tj. Arabové nebo Palestinci) vždycky teroristy byli a nadále jimi budou. Ve stejné práci ještě autor zmiňuje Benjamina Netanjahu, nynějšího předsedu vlády Izraele, jinak vždy vysokého politického činitele, a jeho knihu *Terrorism: How the West Can Win*. Kromě toho, že politik podporuje tezi, že Židé nejsou nikdy teroristé, na rozdíl od Arabů, muslimů a komunistů, nabízí také svou vlastní definici terorismu, která zní: Terorismus je záměrná systematická vražda, která mrzačí a ohrožuje

⁵⁶ Palestine Liberation Organization

⁵⁷ Chomsky, N. Middle East Terrorism and the American Ideological System. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str.99.

⁵⁸ Said, E. The Essential Terrorist. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 149.

nevinné k podněcování pocitu strachu k dosažení politických účelů⁵⁹. Podle Chomského Netanjahova definice protirečí jeho vlastní dichotomii mezi nevinnými Židy a krvelačnými Araby, protože mnoho židovských útoků na arabské civilisty by podle ní spadalo do kolonky teroristický útok, zatímco řada útoků na židovské obyvatelstvo by tuto nálepku nezískalo.⁶⁰

Podle Rady bezpečnosti OSN nespadají izraelské bombové útoky do oblasti mezinárodního terorismu, ale pod mnohem vážnější zločin, a tím je akt agrese.⁶¹ Podle Tillyho klasifikace jsou teroristické útoky spíše podkategorií jiných násilných aktů, a to například koordinované destrukce, přerušených vyjednávání, rozptýlených útoků a oportunismu.⁶² Chomsky přichází s několika body, které nezbytně musíme mít na paměti, pokud se budeme snažit zkoumat terorismus v této oblasti: Zaprvé, terorismu musíme vždy chápat jen v určitém politickém kontextu, zadruhé, terorismus jsou zločiny spáchané těmi druhými, ne námi (tj. Židy), a nezáleží na tom, jsou-li násilnější a krvavější než útoky nepřátel. Zatřetí, pojem „terorismus“ či „odvetný útok“ jsou termíny používané za účelem propagandy, ne deskripce. Co je však zásadní, hysterie rozdmýchaná kolem jednotlivých teroristických činů spáchaných Araby je vždy konstruovaná za účelem dosažení konkrétních politických cílů.⁶³

Jak jsme se mohli přesvědčit, označit určitý akt jako teroristický není vůbec jednoduché. Zaprvé nemáme jedinou definici, kterou by uznávalo například mezinárodní právo a zadruhé si toto slovo s sebou nese určité emotivní konotace, které dovolí činy teroristického rázu zakrývat pod rouškou odvetných útoků. V dostupné literatuře zabývající se obdobím kolem roku 1948 v Palestině nenajdeme mnoho prací, které by otevřeně odsuzovaly židovské útoky na arabské civilní obyvatelstvo jako teroristické. Jedním z mála autorů používající tohoto označení je Simha Flapan. Tento izraelský politik a historik říká, že stovky tisíc obyvatel, které byly zavražďovány a terorizovány, uprchly v panice. Dokonce i Binyamin Sasson, poválečný izraelský politik a člen Knesetu, v dopise z ledna 1948 adresovaném králi Abdallahovi odhalil, že Arabové v Haifě, Jaffě a Jeruzalémě museli čelit chudobě, hladu, nezaměstnanosti a teroru.⁶⁴ Na druhou stranu ale autor mluví jen o terorismu v souvislosti

⁵⁹ Původní verze zní: Terrorism is the deliberate and systematic murder, maiming, and menacing of the innocent to inspire fear for political purposes.

⁶⁰ Chomsky, N. Middle East Terrorism and the American Ideological System. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 101.

⁶¹ United Nations, General Assembly

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/DC9AD14F2973AC668525753C006CE580>

⁶² Tilly 205.

⁶³ Chomsky 119.

⁶⁴ Flapan, S. *Birth of Israel – Myths and Realities*. New York: Pantheon Books, 1987, str.89.

s Irgunem a Lechi. Snad proto, že podle některých definic je teror prováděn nestátními organizacemi, kam by spadali neoficiální sionistické vojenské organizace Irgun a Lechi, na rozdíl od oficiální vojenské organizace jišuvu, již byla Hagana. Flapan přičítá celých 15 procent uprchlíků z Palestiny teroristickým útokům Irgunu a Lechi. Autor čerpal ze záznamu *Emigrace palestinských Arabů v období od 1. 12. 1947 do 1.6.1948 (The Emigration of the Arabs of Palestine in the period 1/12/1947 – 1/6/1948* z archívu Izraelských obranných složek (Israeli Defence Forces). Tento záznam v krátkosti analyzuje Christopher Hitchens. Říká, že v tomto období ze země uprchla téměř polovina z celkového počtu uprchlíků, to je 391 000. Příčinou číslo jedna byla podle zprávy přímá židovská agrese a násilné operace proti arabským osadám. Na druhém místě byly v odsunu nejefektivnější následky takovýchto nájezdů na blízké osady, například pád velkých měst v okolí, která sloužila jako důležitá centra pro sousedící vesnice. Hned poté se umístily operace disidentských organizací, tj. Irgunu a Lechi. Podle zprávy tedy alespoň 55 % uprchlíků bylo vyhnáno přičiněním násilností, které podnikala Hagana, a jejich bezprostředního dopadu na okolní osady. 15% přímo způsobily Irgun a Lechi. Ve výsledku tedy přes 70 % obyvatel uprchlo jako přímý následek izraelských ozbrojených složek.⁶⁵

Logicky nelze tvrdit, že izraelské ozbrojené složky se rovnají teroristickým složkám, tudíž že 70 procent civilistů uprchlo z důvodů teroristických útoků na nich páchaných. Na druhou stranu zůstává otázkou, do jaké míry můžeme leckteré činy Irgunu a Lechi označit za teroristické, zatímco činy Hagany od tohoto přívzviska uchránit. Podle předního historika Hagany, Aryeha Yitzhakiho, byly mnohé útoky Hagany a jejího specializovaného vojenského křídla, Palmachu, srovnatelné právě s polovojenskými organizacemi Lechi a Irgun, protože i Hagana, mimo jiné, nezřídka odpalovala domy plné žen, dětí a starších lidí.⁶⁶ Není představitelné, že by se tento akt nedostal do kolonky teroristických činů, kdyby byl spáchán muslimy.

V mnohých případech je obtížné určit, kdo je za ten či onen útok zodpovědný. Protože arabské archívy otevřeny nebyly, od osmdesátých let můžeme čerpat z archívů židovských. Nicméně ani fakt, že tyto archívy byly zpřístupněny z velké části, zůstávají určité části historie zahaleny tajemstvím. Již zmíněný report přesně nerozlišuje mezi totálním vypuzením židovskými rozkazy či vojenskými operacemi Hagany a pozdějších Izraelských vojenských

⁶⁵ Hitchens, Ch. Broadcasts. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 74.

⁶⁶ Flapan 94.

složek. Izraelských vojenské složky si od vzniku vedly velice obratně při získu informací o vojenských operacích předcházející vzniku státu. Ti důstojníci, kteří pracovali na této zprávě, měli přístup k dokumentům jak izraelských agentů, tak arabských informátorů, spisům, které si svého času psaly výzvědné jednotky Hagany a pravděpodobně i ke zprávám od různých velitelů armád po celé zemi. Hagana, na rozdíl od Izraelských vojenských složek, byla podzemní organizace a nevedla si a neuchovávala podrobné dokumenty o jednotlivých operacích. V prvních měsících roku 1948 byly různé příkazy a nařízení podávány pouze ústní formou a průběh dalších operací se buď nezaznamenával vůbec, nebo byly dokumenty ztraceny. Informace, které Morris získal, jsou tedy z velké části vzpomínky velitelů a místních výzvědných důstojníků. Třetí typ – disidentské organizace typu Irgun a Lechi – nashromáždily ještě méně psaného materiálu, než se podařilo Haganě. A i kdyby nějaké dokumenty existovaly, jen stěží by byly dány k dispozici. K nedostatku informací musíme přidat ještě jednu nevýhodu, kterou mají židovské dokumenty - mnohé z nich obsahují značně nepřesné nebo chybné informace. Například, jak uvádí Morris, v jednom reportu se tvrdí, že obyvatelé z města Beisan uprchli 1. května kvůli strachu a možného negativního vlivu, který na město mohl mít pád arabské Haify. Zbytek obyvatel prý odešel o 12 dní později kvůli obsazení města jednotkami Hagany, strachu a předchozímu pádu Haify. Informace z této zprávy se ukázala jako značně zavádějící. Stovky obyvatel prý nadále zůstaly i po dobytí města, ale byly vyhnány o několik dní později na nařízení Hagany. Někteří uprchli do Nazaretu a jiní přešli řeku Jordán.⁶⁷

Jak jsme se právě přesvědčili, odpověď na naši otázku nenalezneme vůbec snadno. Není to způsobeno pouhou nedostatečnou formulací slova terorismus, ale ani jednostranné, nekompletní či nepřesné zdroje nedovolují podrobně situaci prozkoumat. Nakonec se můžeme pokusit podívat se na věc z liberálně- socialistického pohledu Noama Chomskyho. Ten ve své práci *Terrorism and American Ideology*⁶⁸ tvrdí, že důkazy o izraelském terorismu se datují dávno před založení samostatného státu. Autor na ukázkou nabízí krátký seznam těch „incidentů“, které on sám za teroristické považuje. Patří sem masakr 250 civilistů a brutální vyhnání dalších sedmdesáti tisíc z měst Lydda a Ramle v červenci 1948. Patří sem masakr stovek dalších v říjnu 1948 ve vesnici Doueima (Dawayima) blízko Hebronu, ve které proběhla jedna z četných čistek, patří sem hromadná vražda několika set Palestinců z pásma

⁶⁷Morris, B. The causes and character of the Arab exodus from Palestine: the Israeli defense forces intelligence service analysis of June 1948. In Pappé, J. *The Israel/Palestine Question*. London: Routledge, 1999, str. 206-207.

⁶⁸Chomsky 134.

Gazy, kterou v roce 1956 provedly Izraelské vojenské složky. V neposlední řadě sem Chomsky počítá vyvraždění například vesnic Qibya, Kafr Kassem či vypuzení tisíců beduinů z demilitarizovaných zón krátce po válce roku 1948.⁶⁹

Abychom měli lepší představu, co Chomsky terorismem v těchto oblastech myslí, podívejme se na dva z jeho příkladů podrobněji. Obyvatelé Ramle a Lyddy byli trnem v oku židovských jednotek, neboť ohrožovali jejich vojenskou dopravu na silnici mezi Tel Avivem a Jeruzalémem. Následoval obvyklý kolotoč útoků a protiútoků. Za účelem stručnosti a sledování jedné linie budeme opět nuceni vynechat arabské útoky na Židy a zaměřit své pozorování jednostranně. 18. února 1948 vhodily jednotky Irgunu bombu do davu nakupujících Arabů, 7 z nich zemřelo a asi 20 bylo zraněno. To však byl jen začátek toho, co mělo přijít v červenci v rámci operace Dani. Operace začala 9. července a zapojila čtyři brigády Izraelských vojenských složek. Přestože trvala pouhých několik dní, způsobila hromadný odchod téměř veškerého obyvatelstva. Expulze byla přímým následkem ostřelování a bombardování a žhářských útoků ze dne 10. července. Tím ale celá akce neskončila. Dvě vojenské jednotky se nalodily do obrněných vozidel, džípů a polopásových vozidel, projížděly Lyddou a spouštěly kulometnou střelbu na všechno živé, pak zamířily směrem k Ramle. Tato jednorázová akce si vyžádala životy asi 200 arabských civilistů.⁷⁰ Druhý zkoumaný případ, vesnici Dawayima, napadly ozbrojené jednotky 29. října. Vojáci nejdříve spustili minometnou a kulometnou palbu venku, pak postupně vtrhli do jednotlivých obydlí, kde vesničany postříleli. Palba do prchajících nevinných obětí pokračovala, když se vojáci dostali na střechy budov. Podle svědectví jednoho z vojáků jednotky střílely do vyděšených obětí, jak utíkaly pryč z vesnice. Pláně, doslova pokryty prchajícími zástupy, byly vystaveny nemilosrdnému kobercovému útoku.⁷¹

Tyto příklady, které Chomsky uvádí, se sice udály v době, kterou do našeho zkoumání již nezahrnujeme, nicméně svou brutalitou nám nápadně připomínají incidenty, které z nově otevřených archívů vypátral Benny Morris a které jsme uvedli v předchozí kapitole.

Bomby, které vhodil Irgun do davu civilního obyvatelstva 11. prosince 1947 v Haifě nebo 5 Arabů usmrčených týmž způsobem v haiské ropné rafinerii dne 30. prosince, útok Hagany na hotel Semiramis dne 6. ledna, při němž zahynuly desítky Arabů, Židů a Britů, či 16. dubna vhozený granát do obydleného domu v osadě Safad – to všechno jsou příklady incidentů,

⁶⁹ Chomsky 134.

⁷⁰ Morris 424 – 425.

⁷¹ Morris 470.

které se dají nazvat teroristickými útoky, a to nejen díváme-li se na ně z pohledu Chomského, ale i z úhlu některých v úvodu zmíněných definic. Snad kromě Schmida, pro kterého se terorismus rovná válečnému zločinu spáchaného v době míru, bychom mohli motivy shora zmíněných útoků „napasovat“ na přednesené definice. Podle definice terorismu amerického ministerstva vnitra by se uvedené tři ze čtyř příkladů daly nazvat teroristickými činy, protože byly spáchány s politickým motivem, za použití násilí na civilním obyvatelstvu a aktéři byli na podstatní úrovni. Pouze útok na hotel Semiramis by do této kategorie nezapadal, protože podle americké teorie agrese musí právě být menšího než státního charakteru. Podle Schmidovy verze by ale „incident“ z 6. ledna do kolonky terorismu zapadal, neboť se podle něj k terorismu neuchylují jen utajované či poloutajované skupiny, ale i též státy (k takovému závěru ale musíme přehédnout fakt, že se nejen útok Hagany, ale i všechny ostatní násilnosti staly za občanské války). Slovo terorismus nabralo mnohé konotace a, jak říkal Chomsky, západní svět se nezdráhal a nezdráhá označit jakýkoli sporný akt spáchaný muslimskými státy za teroristický, zatímco svoji vlastní agresi takto neoznačí nikdy. A to bez ohledu na to, jak moc se snažíme o vypracování a zavedení jedné ustálené definice, která by nám pomohla jasně určit, jakého charakteru ten či onen útok vlastně byl.

Vezmeme-li v úvahu, že 15 procent uprchlíků odešlo z důvodů bezprostředního nátlaku Irgunu a Lechi, nezdráhám se říci, že z dokumentů, které nám prezentoval Morris, bylo určité procento vyčleněno právě pro terorismus, přestože sám autor tento termín nikdy nepoužil. Pro klasifikaci jednotlivých příkladů nám však chybí úplné informace o jednotlivých útocích, a to z důvodů neúplných či laxně vyplněných údajů na jedné straně, a na straně druhé kvůli tomu, že je nejasné samotné pozadí události, tj. jestli byl ten či onen atentát spáchán s úmyslem vyhnat obyvatele daného teritoria (tzn. měl politický motiv) nebo byl jen součástí řetězce násilností, které se při masakrech neplánovaně rozpoutaly.

Závěr

Před Válkou za nezávislost, jak válku nazývají Izraelci, nikoliv však již Palestinci, Arabové v zemi tvořili dvě třetiny všech obyvatel a vlastnili devadesát procent půdy. Do 14. května 1948 odešlo z Palestiny kolem 700 000 Arabů, to je asi polovina všech uprchlíků z období konce roku 1947 a počátku roku 1949. Po válce už Izrael spravoval 77 procent teritoria bývalé britské mandátní správy a zbytek země byl rozebrán okolními státy – Jordánsko si vzalo území na západ od řeky Jordán a Egypt malé území, které dnes známe pod názvem pásma Gazy. Palestinci najednou byli vydáni na milost a pod správu třech cizích režimů, zbaveni půdy, majetku a většiny lidských práv.⁷²

Problémy, jak se máme možnost denně přesvědčit ze sdělovacích prostředků, přetrvávají dodnes. Tyto problémy nemají své prvotní kořeny v roce 1948, ale v předcházejících desetiletích. Nicméně události několik měsíců před 14. květnem a několik měsíců po něm daly celé problematice svou typickou tvář. Otázka palestinských uprchlíků není dodnes uspokojivě vyřešena a kvůli ní krachují veškerá vyjednávání, protože obě strany skálopevně zaujímají naprosto odlišná stanoviska.

Rok 1988 přinesl na tehdejší poměry zcela revoluční náhled na věc. Benny Morris v čele tzv. nových historiků veřejně odhalil čistky a násilnosti, které na palestinském civilním obyvatelstvu páchaly izraelské vojenské jednotky. Ani on však, jak se zdá, nedokázal v prvním vydání knihy *The Birth of the Palestinian Refugee Problem* zaujmout zcela neutrální pozici. Nur Mashala se proto stal asi největším Morrisovým kritikem. Především faktu, že Morris si ve své knize dává záležet na vyvrácení domněnky, že nikdy neexistoval sionistický plán na vyhnání původního obyvatelstva. Vyhnání, nebo jejich odchod, byly důsledkem kombinace několika příčin a děli se spontánně během bojů. Tímto způsobem autor nepřímou obhajoval jednání násilných židovských polovojenských jednotek. V druhém vydání, tentokrát nesoucí název *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, jakoby Morris své doktríny posouval stále více napravo. Tento diskurs je bohužel na izraelské politické scéně, a nejen na ní, stále zřetelnější:

Stejně jako neokonzervativní pravice i partikularistické křídlo liberalismu považuje ... úsilí o porozumění a vysvětlení příčin [např. arabského teroru] za omlouvání zločinů a ospravedlňování nepřítele. Takový postoj se například projevil v lednu ve vyloučení

⁷² Khalidi, R. The Palestinians and 1948: the underlying causes of 1948. In Rogan a Shlaim. *The War for Palestine. Rewriting the History of 1948*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str. 12.

poslankyně britského parlamentu Jenny Tonge z Liberálně-demokratické strany za to, že se snažila vysvětlit palestinské sebevražedné atentáty zoufalou situací palestinského obyvatelstva, způsobenou izraelskou okupací. Podobnou logiku měla i agresivní odpověď izraelského velvyslance ve Švédsku Cvi Mazela na dílo Drora Feilera věnované palestinské atentátnici. Britská poslankyně i židovský umělec (jehož rodiče přežili holocaust) byli za svou snahu o porozumění kořenům nelidského chování palestinských atentátníků odměněni obviněním z antisemitismu. V očích pravicově korektních liberálů se samo úsilí o vysvětlení stává zradou liberálních hodnot Západu. Kdo se snaží pochopit perspektivu druhého, není s námi, a je tedy proti nám ...⁷³

Stále se radikalizující politickou scénou samozřejmě podporuje stále se radikalizující voličstvo. Vize do budoucna je smutná. Nahlížíme-li na naše (západní) smýšlení jako na civilizované, to jediné správné, a na smýšlení Arabů jako na barbarské, násilné a krvelačné, nikdy nedospějeme k pravému naplnění námi „zažitých“ liberálních hodnot lidských práv a rovnosti. Černobílé vidění světa nás jen hlouběji polarizuje a místo řešení přinese jen demagogické aspirace na podrobení si té necivilizované kultury. A jak ironicky říkal již Noam Chomsky - my nejsme nikdy teroristé, bez ohledu na to, jakých skutků se dopouštíme. Jsou to vždycky a jediné oni, kdo jsou schopni podle vraždit a páchat něco, co je západu zcela neznámé – terorismus.

⁷³Lidové noviny Barša, Pavel. „Případ Bennyho Morrise“ v Lidové noviny (10.7.2004). Dostupné na World Wide Web: <<http://www.ruleta.nazory.cz/benny.php>>.

Seznam použité literatury

Obecná literatura:

Ajami, F. *The Arab Predicament. Arab Political Thought and Practice Since 1967*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. ISBN: 0-521-23914-1.

Hourani, A. *A History of the Arab Peoples*. Cambridge : The Belknap Pr. of Harvard Univ. Pr., 1991. ISBN: 0-446-39392-4.

Krupp, M. *Sionismus a stát Izrael: historický nástin*. Přeložil Marek Zikmund. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 0-00224-23-4.

Lahav, Y. *Odvrácená tvář palestinsko-izraelských vztahů*. VedlZ – osobní jm. Ivan Klíma. 1.vydání. Praha: G plus G, 2006. ISBN: 80-86103-91-9.

Lewis, B. *Kde se stala chyba? : vliv Západu na Střední východ a jeho následná odpověď*. Přeložil Ladislav Dlabal. 1.vydání. Praha: Volvox Globator, 2003. ISBN: 80-7207-478-4.

Lewis, B. *Dějiny Blízkého východu*. 1.vydání. Praha: Lidové noviny, 1997. ISBN: 80-7106-191-3.

Owen, R. *State, Power and Politics in the Making of the Modern Middle East*. London: Routledge, 1993. ISBN: 0-415-07590-4.

Schulze, R. *Dějiny islámského světa ve 20. století*. Přeložil Vladimír Petkevič. 1.vydání. Brno: Atlantis, 2007. Translation of: Geschichte der islamischen Welt im 20. Jahrhundert. ISBN: 978-80-7108-284-2.

Literatura k terorismu a jiným druhům násilí:

Black, I. a Morris, B. *Mossad: izraelské tajné války: dějiny izraelské tajné služby*. Přeložila Zdena Sparlingová a Tamara Váňová. 3.vydání, v Jotě 2. Brno: Jota, 2006. ISBN: 80-7217-392-8.

Tilly, Ch. *Politika kolektivního násilí*. Přeložila Jana Ogrocká. 1.vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN: 80-86429-60-1.

Ulfkotte, U. *Hrozba terorismu. Islamisté a jejich tajná síť*. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Ikar, 2003. ISBN: 80-249-0162-5.

Veselickij, A. *Komu slouží terorismus*. Přeložili Dušan a Zora Rozehnalovi. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982.

Schmid, Jongman et al. *Political terrorism: a new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories, and literature*. Amsterdam: North Holland, Transaction Books, 1988.

Carr, C. *Dějiny terorismu. Dějiny války proti civilistům*. Přeložil Viktor Faktor. Praha: Práh, 2002. ISBN: 80-7252-063-6.

Literatura k otázce palestinských uprchlíků:

Flapan, S. *Birth of Israel – Myths and Realities*. New York: Pantheon Books, 1987. ISBN: 0-394-55588-x.

Hitchens, Ch. Broadcasts. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 73-84.

Chomsky, N. Middle East Terrorism and the American Ideological System. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 97-148.

Khalidi, R. The Palestinians and 1948: the underlying causes of 1948. In Rogan a Shlaim. *The War for Palestine. Rewriting the History of 1948*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str. 12-36.

Kidron, P. Truth Whereby Nations Live. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 85-96.

Masalha, N. A critique on Benny Morris. In Pappé, J. *The Israel/Palestine Question*. London: Routledge, 1999, str. 211-220.

Morris, B. The causes and character of the Arab exodus from Palestine: the Israeli defense forces intelligence service analysis of June 1948. In Pappé, J. *The Israel/Palestine Question*. London: Routledge, 1999, str. 193-210.

Morris, B. Revisiting the Palestinian Exodus of 1948. In Rogan a Shlaim. *The War for Palestine. Rewriting the History of 1948*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, str. 37-59.

Morris, B. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. 2.edice. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 0-521-00967-7.

Said, E. The Essential Terrorist. In Said, E. *Blaming the Victims – Spurious Scholarship and the Palestinian Question*. London: Verso, 2001, str. 149-158.

Ganor, B. *The Counter-Terrorism Puzzle: A Guide for Decision Makers*. New Brunswick, N.J.: Transaction, 2005. 334pp.

Safran, N. *Israel the Embattled ally*. Harvard : Harvard University Press, 1978.

Čejka, M. *Izrael a Palestina : minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007.

Periodika:

Barša, Pavel. „Případ Bennyho Morrisa“ v Lidové noviny (10.7.2004). Dostupné na World Wide Web: <<http://www.ruleta.nazory.cz/benny.php>>.

Institute of Palestinian Studies: Khalidi, Walid "Why did the Palestinians Leave, Revisited" v *Journal of Palestinian Studies* Vol 134, no. 2 (Win. 05): 42–54.

Morris, Benny. "Response to Finkelstein and Masalha" v *Journal of Palestinian Studies*. *Palestine Studies* 21(1), p. 98–114.

Sinai, Joshua. "Perspectives on Terrorism – How to Define Terrorism" v *Journal of the Terrorism Initiative* Vol II, Issue 4.

Online zdroje:

Gelber, Yoav. Why Did The Palestinians Run Away in 1948? 2002 – 06 --- [cit.2009-09-26]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.mideasttruth.com/YG.html>>.

Miron Rapaport. No Peaceful Solution. Ha'aretz Friday Supplement. 2005-08 --- [cit.2009-10-20]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.editriceilponte.org/_files/HaaretzInterviewEnglish.pdf>.

Wikipedia, the Free Encyclopedia. Edward Said. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <http://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Said#cite_note-70>.

Wikipedia, the Free Encyclopedia. Válečný zločin. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1le%C4%8Dn%C3%A9_zlo%C4%8Diny>.

Wikipedia, the Free Encyclopedia. Haganah. 2009-11 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Hagana>>.

Humphreys, Adrian. One official's 'refugee' is another's 'terrorist', *National Post*, 2006-01 --- [cit.2009-10-09]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.canada.com/nationalpost/news/story.html?id=a64f73d2-f672-4bd0-abb3-2584029db496>>.

The U.S. Department of State [cit.2009-10-09]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.state.gov/>>.

National Research Council (NRC) 2005 ---[cit.2009-10-16]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://sites.nationalacademies.org/NRC/index.htm>>.

Francais, Version. Terrorism: The Problems of Deifnition. CDI Center for Defense Information. 2003-01 --- [cit.2009-09-30]. Dostupné na World Wide Web:
<http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html>.

The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy. Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague IV). 2008 --- [cit.2009-09-10]. Dostupné na World Wide Web: <http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp#art22>.

The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy. Laws of War : Opening of Hostilities (Hague III); 1907 --- [cit.2009-09-10]. Dostupné na World Wide Web:
<http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague03.asp>.

Online Etymology Dictionary. Terrorism. [cit.2009-11-19]. Dostupné na World Wide Web:
<<http://www.etymonline.com/index.php?search=terrorism&searchmode=none>>.